

CENTRALNY PROBLEM BADAŃ PODSTAWOWYCH 08.06
TURYSTYKA JAKO CZYNNIK ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
GRUPA TEMATYCZNA II

ANNA KROL JEZABEK, ZYGMUNT KRUCZEK, BOLESŁAW PRAZANOWSKI

BIBLIOTEKA
Instytutu
Makro-ekonomii

"TURYSTYKA W KRAKOWIE"
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ

KRAKOW 1990

Kopie
wygenerowane z Archiwum Dokumentacji
do

A-1131

SPIS TREŚCI

1. WSTEP.....	3
1.1. Cel i uzasadnienie opracowania.....	3
1.2. Zakres opracowania i baza źródłowa.....	5
1.3. Etapy pracy i założenia metodologiczne.....	6
2. KRAKÓW JAKO WIELKIE CENTRUM KRAJOZNAWCZE.....	8
2.1. Walory turystyczne miasta.....	8
2.2. Analiza lokalizacji walorów turystycznych.....	14
2.3. Atrakcyjność Krakowa dla turystów zagranicznych..	16
3. ANALIZA ISTNIEJĄCEGO STANU TURYSTYKI W KRAKOWIE.....	24
3.1. Ruch turystyczny.....	24
3.1.1. Krajowy ruch turystyczny.....	24
3.1.2. Zagraniczny ruch turystyczny.....	29
3.1.3. Sezonowość ruchu turystycznego.....	31
3.2. Baza turystyczna i paraturystyczna.....	37
3.2.1. Baza noclegowa.....	37
3.2.2. Baza gastronomiczna.....	43
3.2.3. Baz handlowa.....	45
3.2.4. Biura turystyczne.....	48
3.2.5. Zagospodarowanie transportowe.....	50
3.2.6. Warunki dojazdu do Krakowa.....	54
3.3. Turystyczny rynek pracy.....	61
3.3.1. Zatrudnienie w turystyce w Krakowie.....	61
3.3.2. Struktura kadry turystycznej w Krakowie.....	62
3.3.3. Ocena potrzeb na wykwalifikowaną kadrę w Krakowie.....	71
Bibliografia.....	74
Spis tabel.....	77
Aneks.....	78

1. W S T E P

1.1. Cel i uzasadnienie opracowania

Podstawowym celem opracowania jest analiza stanu aktualnego i na tej bazie sformułowanie programu rozwoju turystyki zagranicznej w Krakowie, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki polonijnej.

Tradycje turystyczne Krakowa uznawane są za najstarsze w Polsce - sięgają okresu panowania ostatnich władców dynastii Jagiellonów [1]. Z końcem XIX w. Kraków pełnił już funkcję ośrodka turystyki krajoznawczej [2]. Początkowo w okresie zaborów, do wybuchu I wojny światowej zainteresowanie miastem wynikało z pobudek patriotycznych. Kraków stanowił symbol państwowości polskiej. Po odzyskaniu niepodległości rozmiary ruchu turystycznego zmniejszyły się. Ponowne ożywienie turystyki do Krakowa nastąpiło w latach 1936 - 39. Przyczyniła się do tego również działalność Studium Turyzmu przy Uniwersytecie Jagiellońskim.

Gwałtowny rozwój turystyki o masowym charakterze w okresie powojennym daje się odczuć szczególnie silnie w Krakowie. Obok rozwiniętej już funkcji krajowego ośrodka turystycznego tworzy się nowy ośrodek turystyki zagranicznej.

1. za pierwszego polskiego przewodnika uznaje się Jakuba Staszkowskiego, który w 1518 r. oprowadzał po Krakowie gości przybyłych na ślub włoskiej kseniażniczki Bony Sforza z Zygmuntem (Starym). W roku 1603 ukazał się pierwszy krakowski przewodnik drukowany opisujący tutejsze kościoły (cytuje za Adamczewskim J., Jesteśmy w Krakowie, Warszawa 1973, s.44).

2: Warszńska J., Kraków jako ośrodek krajoznawczy. Folia geographica. Series geographica - economica, vol. I. 19668, PAN Kraków 1969.

W pierwszym kompleksowym "Wykazie i klasyfikacji miejscowości turystycznych w Polsce" [3], który ukazał się w 1965 r. Kraków zaliczony został do miejscowości o najwyższej randze tj. do grupy miast - wielkich centrów krajoznawczych. Obok niego zaliczono do tej grupy Warszawę, Gdańsk, Wrocław, Poznań, Szczecin, Toruń i Lublin. Według zawartej w powyższym wykazie definicji wielkiego centrum krajoznawczego miasta te stanowią cel turystyki krajoznawczej, które każdy mieszkaniec naszego kraju powinien poznać już w wieku szkolnym. Ponadto stanowią one podstawowe cele dla turystyki zagranicznej.

W odniesieniu do Krakowa ocena ta znalazła potwierdzenie w systematycznie rosnącym napływie turystów tak krajowych jak i zagranicznych. Jednakże, biorąc pod uwagę unikalność walorów turystycznych Krakowa, co odzwierciedla m.in. wpisanie tego miasta na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO, liczba

odwiedzających go turystów, w tym zagranicznych nie jest jednak zbyt wielka. Podstawową barierą rozwoju ruchu turystycznego jest niedostateczna infrastruktura turystyczna.

3. W realizacji tej pracy wystąpiły duże trudności ze względu na zaangażowanie części pracowników w syntezę problemu CPBP 08.06, w badaniach nad turystyką polonijną, zwolnieniem wielu pracowników w drugiej połowie 1990 r przewidzianych do pracy nad tym tematem oraz rezygnacją pracowników Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa ze współudziału w planowanym zadaniu.

W planach rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego rozwoju województwa krakowskiego turystyka uznawana była od szeregu lat za jedną z wiodących funkcji miasta i województwa. Wobec radykalnie zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej kraju, rewolucyjnych przekształceń gospodarczych i prawnych, programy rozwoju również w zakresie turystyki muszą zostać zweryfikowane i przystosowane do nowych warunków. Opracowanie niniejsze jest próbą stworzenia takiego programu w stosunku do zagranicznej turystyki przyjazdowej.

W ramach programu rozwoju turystyki zagranicznej szczególna uwaga zwrócona zostanie na potrzeby turystyki polonijnej. Turystyka ta stanowi znaczący segment turystyki zagranicznej, dla której Kraków to jeden z najważniejszych punktów docelowych, nie tylko ze względu na nagromadzone w nim zabytki, ale również jako miejsce ważnych dla Polski i Polaków wydarzeń historycznych, pełne pamiątek narodowych związanych z historią i losami narodu polskiego.

1.2. Zakres opracowania i baza źródłowa

Zakres przestrzenny pracy obejmuje w zasadzie miasto Kraków. Jednakże, ze względu na brak niektórych danych statystycznych, wykracza on na teren województwa miejskiego krakowskiego. Dotyczy to głównie ruchu turystycznego oraz bazy noclegowej. Pewne odstępstwa wystąpiły jedynie w zakresie oceny zagospodarowania transportowego oraz powiązań transportowych Krakowa z innymi rejonami kraju. W tym wypadku celowym było +względnięcie powiązań w skali kraju, ponieważ odgrywają one istotną rolę w obsłudze ruchu turystycznego.

Zakres czasowy stanu aktualnego turystyki uwzględnia lata 1988 i 1989, częściowo również 1990 a prognoza rozwoju obejmuje lata 1991 - 2000. Opracowanie programu rozwoju turystyki stwarza ogromne trudności, ze względu na głęboki kryzys ekonomiczny, zmiany systemu ekonomicznego (prywatyzacja), brak rozeznania co do dalszych możliwości inwestycyjnych, poprawy poziomu życia ludności, które w decydującym stopniu rzutować będą na rozwój turystyki. Pomimo tego koniecznym jest prowadzenie badań i studiów na ten temat, w celu wysunięcia pewnych propozycji programowych i lokalizacyjnych w zagospodarowaniu turystycznym, które w miarę możliwości powinny być w przyszłości realizowane.

Bazą źródłową pracy były dane pochodzące z różnych Wydziałów Urzędu Miasta Krakowa oraz sprawozdawczość statystyczna Głównego i Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego. Dane dotyczące zagospodarowania transportowego oraz warunków dojazdu uzyskano z inwentaryzacji punktów transportowych oraz analizy rozkładów jazdy. W opracowaniu wykorzystano również materiały z badań prowadzonych na temat zatrudnienia w turystyce (komputerowa baza danych).

1.3. Etapy pracy i założenia metodyczne

Praca składa się z dwóch części. Niniejsze opracowanie stanowi pierwszą jej część, która poświęcona jest głównie ocenie stanu istniejącego turystyki w mieście. Druga część - przewidziana do realizacji w następnym okresie zawierać będzie koncepcje programu rozwoju turystyki zagranicznej na lata 1991 - 2000, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki polonijnej [4].

Punktem wyjściowym do opracowania tej koncepcji było zebranie i opracowanie materiałów statystycznych dotyczących

aktualnego stanu turystyki w Krakowie i w regionie krakowskim. W tym celu podjęto analizę walorów turystycznych i omówiono ich atrakcyjność dla turystyki zagranicznej. Następnie analizie poddano dynamikę, wielkość i strukturę ruchu turystycznego zarówno krajowego jak i zagranicznego. Dokonano analizy wielkości, struktury, i wykorzystania bazy noclegowej. W podobny sposób przeanalizowano stan istniejącej bazy gastronomicznej, handlowej, kulturalnej oraz usług turystycznych (biura podróży). W dalszej części dużo miejsca poświęcono zagospodarowaniu transportowemu województwa krakowskiego i ocenie warunków dojazdu do Krakowa z najważniejszych rejonów kraju. Ponadto przeanalizowano wielkość i strukturę zawodowej kadry turystycznej w Krakowie oraz określono potrzeby kadrowe miasta.

Ocena stanu w tym zakresie w powiązaniu z prognozą wielkości i struktury ruchu stanowić będą punkt wyjścia dla sformułowania prognoz rozwoju turystyki zagranicznej w latach 1991 - 2000.

W drugiej części pracy przewiduje się opracowanie następujących zagadnień:

- uwarunkowania rozwoju turystyki (bariery i stymulatory),
- prognozę ruchu turystycznego ze szczególnym uwzględnieniem turystyki zagranicznej w latach 1991 - 2000,
- propozycje rozbudowy wielkości i zmian w strukturze bazy turystycznej i paraturystycznej,
- propozycje odnośnie lokalizacji bazy turystycznej i paraturystycznej,
- sugestie dotyczące wielkości i zmian w strukturze oraz szkoleniu kadr dla turystyki,
- sugestie zmian prawnych i finansowych w funkcjonowaniu turystyki (zlecenie),

Przewidywany termin zakończenia prac ustalono wstępnie na 31 października 1991 roku, pod warunkiem, że liczebność pracowników biorących dotychczas udział w pracach nie ulegnie zmianie.

2. KRAKÓW JAKO WIELKIE CENTRUM KRAJOZNAWCZE

2.1. Walory turystyczne miasta

W pierwszym kompleksowym "Wykazie i klasyfikacji miejscowości turystycznych w Polsce" [1], który ukazał się w 1965 r. Kraków zaliczony został do miejscowości o najwyższej randze tj. do grupy miast - wielkich centrów krajoznawczych. Obok niego zaliczono do tej grupy Warszawę, Gdańsk, Wrocław, Poznań, Szczecin, Toruń i Lublin. Według zawartej w powyższym wykazie definicji wielkiego centrum krajoznawczego miasta te stanowią cel turystyki krajoznawczej, które każdy mieszkaniec naszego kraju powinien poznać już w wieku szkolnym. Ponadto stanowią one podstawowe cele dla turystyki zagranicznej.

Jakie walory posiada zatem Kraków, które spowodowały jego zaliczenie do wielkich centrów krajoznawczych w Polsce a następnie wpisanie go przez UNESCO na listę światowego dziedzictwa kultury? Na zainteresowanie Krakowem współczesnych turystów wpływa szereg różnorodnych czynników, wśród których najważniejsze są:

1. niespotykane nagromadzenie zasobów zabytkowych i pamiątek historycznych, w tym głównie zabytków architektury o dużej wartości artystycznej, kulturalnej i historycznej,
2. silnie rozwinięte życie gospodarcze,
3. atrakcyjne położenie geograficzne i korzystne usytuowanie komunikacyjne.

1. Wykaz i klasyfikacja miejscowości turystycznych w Polsce. cz. I. Miejscowości o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i regionalnym. GKkFiT, Departament Urządzeń Sportowych i Turystycznych. Warszawa 1965.

Atrakcyjność turystyczna Krakowa polega przede wszystkim na bogactwie elementów kulturowych, w tym głównie zabytków. Ilustruje to poniższe zestawienie.

OBIEKTY ZABYTEKOWE W 1988 W KRAKOWIE I WOJ. MIEJSKIM

OGÓŁEM (bez zabytków ruchomych)	11 000	6 380
w tym		
kościół	188	71
klasztory	52	46
inne obiekty sakralne	84	15
zamki (ruiny)	10	1
bud. użyteczności publicznej	92	85
plac	45	32
dwory	193	22
domy mieszkalne (bez zabytków budownictwa ludowego)	5700	5500
układy urbanistyczne	21	5
fortyfikacje	17	16
parki, ogrody, aleje	362	138
stanowiska archeologiczne	406	83
zabytki budownictwa ludowego *	3500	200
zabytkowe układy wiejskie	21	5
zabytkowe zespoły uzdrowiskowe	5	2
zabytkowe cmentarze	170	25
zabytki techniki	150	130
zabytki ruchome (poza muzeami i kolekcjami) w tys. **	510	500

Źródło - dane Wydziału Ochrony Zabytków Urzędu Miasta Krakowa

* - dane szacunkowe. Ewidencja weryfikowana w ramach Spisu

Ogólnopolskiego Zabytków Architektury i Budownictwa: prace w toku

** - dane częściowe, szacunkowe, akcje inwentaryzacyjne w toku

Znaczenie Krakowa jako unikatowego skupiska zabytków architektury uwiadamia się szczególnie podczas analizy stopnia nagromadzenia zabytków, w tym najbardziej atrakcyjnych dla turystów w poszczególnych wielkich centrach krajoznawczych. Do tego celu najlepiej służy, wprowadzie już nie stosowana obecnie przez historyków sztuki klasyfikacja zabytków zawarta w "Spisie Zabytków Architektury i Budownictwa" [2].

Spośród 52 dawniej wyróżnionych zabytków najwyższej klasy światowej "0" znajdujących się w Polsce w Krakowie jest ich 11, podczas gdy Wrocław posiada ich 3, Warszawa 2, Poznań 1. Również pod względem liczby zabytków zaliczanych do niższych grup (nie mniej stanowiących element atrakcyjności) dominacja Krakowa jest wyraźna - znajduje się tu 48% zabytków zaliczanych do dawnej klasy 0, I, II i III z ogólnej ich liczby znajdujących się w pięciu największych miastach Polski.

Drugim elementem wchodzącym w skład walorów krajoznawczych dóbr kultury są ekspozycje muzealne, galerie, wystawy.

2. Spis Zabytków Architektury i Budownictwa.. MKiSZ, Warszawa 1964.

TABELA 1. MUZEA W KRAKOWIE I WOJ. MIEJSKIM KRAKOWSKIM

Wyszczególnienie	1985	1986	1987	1988
Muzea i oddziały muzealne *	39	39	38	37
w tym otwarte	31	30	28	26
Wystawy:				
czasowe	48	41	42	51
objazdowe**	46	37	33	57
Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	2424.0	2927.0	2051.0	1940.8
w tym młodzież szk.	975.8	1166.0	798.9	673.7

* - stan w dniu 31.XII

** - od 1987 r. zorganizowane przez muzea z województwa

Uwaga - młodzież szkolna w zorganizowanych grupach.

źródło - Rocznik statystyczny woj. krakowskiego 1989. WUS Kraków

W ostatnim okresie nastąpiły duże zmiany w krakowskim muzealnictwie (zmiany w lokalizacji, likwidacja dotychczas istniejących i powstawanie nowych oddziałów i ekspozycji). W czerwcu 1990 roku w województwie krakowskim miejskim istniało 26 muzeów, co łącznie z oddziałami stanowiło 42 placówki muzealne. Z powyższej liczby w mieście Krakowie zlokalizowanych było 36 placówek muzealnych. Liczba zwiedzających muzea krakowskie obejmuje 10% wszystkich zwiedzającej muzea w Polsce.

Posiadając ugruntowane tradycje muzealne i wysoka rangę zbiorów oraz obiektów muzealnych (np. Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu, Muzeum Narodowe z ośmioma oddziałami, Zbiory czartoryskich, Muzeum Zup Krakowskich, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego) Kraków zajmuje czołową pozycję w kraju w dziedzinie ich udostępnienia.

Według oceny pracowników działów oświatowych muzeów przeważające większość zwiedzających stanowią turyści. W niektórych z nich (PZS na Wawelu, Muzeum Narodowe - Sukiennice, Czartoryskich, Wieliczka) turyści stanowią 80% i więcej ogólnej liczby zwiedzających.

Stosunkowo niski udział turystów w innych muzeach nie dowodzi o ich małej atrakcyjności turystycznej. W Krakowie, głównie na skutek niedostatku miejsc noclegowych a ostatnio, ze względu na gwałtowny wzrost kosztów uprawiania turystyki dominuje turystyka jedno lub dwudniowa. Krótki czas pobytu turystów w Krakowie powoduje, że zwiedzają oni najbardziej znane obiekty. Wydłużenie czasu pobytu może wpłynąć w przyszłości na wzrost frekwencji w muzeach o dużej atrakcyjności ale mniej znanych i rozpropagowanych.

Istotny czynnik atrakcyjności Krakowa stanowi również jego ożywione i różnorodne życie kulturalne i naukowe. Należy tu wymienić przede wszystkim działalność filharmonii, 8 scen teatralnych oraz stałych ekspozycji wystawowych. Atrakcyjna impreza jest organizowany corocznie Międzynarodowy Festiwal Filmów Krótkometrażowych, Muzyka w Starym Krakowie oraz Międzynarodowe Bienale Grafiki czy Festiwal Kultury Żydowskiej. W 1990 r. rozpoczęto organizować w Krakowie imprezy międzynarodowe ujęte w cykl "Krakowska Wiosna Artystyczna".

Szczególna popularnością wśród turystów krajowych i zagranicznych cieszą się imprezy o charakterze widowiskowym, nawiązujące do dawnych tradycji jak : Lajkonik, Wianki, Juwenalia, konkursy szopek krakowskich itp. Znany w całej Polsce jest także niezwykle piękny, charakterystyczny podmiejski folklor krakowski.

Kraków stanowi największy po Warszawie ośrodek nauki w Polsce o wyjątkowo bogatych tradycjach sięgających XIV wieku i aktualnych osiągnięciach nieraz na skale międzynarodową. Renoma tego ośrodka sprawia, iż do Krakowa przyjeżdżają liczniej naukowcy z całego świata, przez co Kraków z racji organizowanych tu kongresów, konferencji staje się jednym z centrów tzw. turystyki kongresowej.

Jednym z ważniejszych działań środowiska naukowego na rzecz turystyki są organizowane przy Uniwersytecie Jagiellońskim Letnie Szkoły Kultury i Języka Polskiego, szczególnie przydatne dla turystów pochodzenia polonijnego.

W skali Polski Kraków stanowi stosunkowo dobrze rozwinięty ośrodek gospodarczy. Istniejące tu wielkie zakłady przemysłowe stanowią również, choć obecnie w coraz mniejszym stopniu obiekt zainteresowania turystycznego, szczególnie wycieczek szkolnych.

Zachodzące w ostatnim okresie zmiany systemu gospodarczego Polski powodują wzrost zainteresowania naszym krajem w świecie biznesmenów zachodnich. Przejawia się to m.in. większym napływem turystów zagranicznych podających za cel przyjazdu interesy (business travel).

Obok walorów kulturowych związanych z przeszłością oraz jego współczesnym życiem Kraków posiada także i pewne walory sportowe (mecze piłki nożnej). Tego typu atrakcje organizowane są również dla turystów polonijnych w formie letnich i zimowych Olimpiad Polonijnych. Jak na razie brak jest szacunków dotyczących liczby kibiców przyjeżdżających do Krakowa na imprezy sportowe,

Warto również zauważyć, że dla współczesnego ruchu turystycznego duże aglomeracje miejskie wydają się być atrakcyjne już z samego faktu istnienia w nich aktywnego życia społecznego oraz szerokiego wachlarza placówek usługowych. Atrakcyjność taka wprawdzie nie stymuluje ruchu turystycznego niezależnie od innych walorów Krakowa, można jednak stwierdzić, że najczęściej występuje kumulacja motywów przyjazdów do miasta, dotyczy to szczególnie turystyki krajowej.

Ponadto Kraków jest ważnym węzłem komunikacyjnym. Obszar miasta przecinają dwie drogowe trasy międzynarodowe tj. E 4 ze wschodu na zachód i E - 7 z północy na południe. Krakowski dworzec PKP i PKS należy do największych punktów tranzytowych turystów w Polsce zdrażających do atrakcyjnych rejonów turystycznych Polski Południowej (Tatry, Pieniny, Beskidy). Dzięki temu znaczna część turystów przesiadających się w Krakowie przy okazji zwiedza miasto.

2.2. Analiza lokalizacji walorów w obrębie miasta

W 1990 r. obszar miasta Krakowa wynosił 326.8 km kw. i był podzielony na cztery dzielnice o zróżnicowanej wielkości:

Śródmieście	- 18.4 km kw.
Krowodrza	- 71.8 km kw.
Podgórze	- 129.8 km kw.
Nowa Huta	- 106.8 km kw.

Analizując rozkład najcenniejszych¹ walorów turystycznych miasta wg dzielnic można zauważyć ich kumulację w obrębie najmniejszej dzielnicy Krakowa - Śródmieścia (5.6% ogólnej powierzchni miasta) a konkretnie w dawnej dzielnicy katastralnej Stare Miasto, liczącej 2 km kw. powierzchni, które stanowi 0.6% obecnej powierzchni miasta. Dotyczy to szczególnie najcenniejszych zabytków, będących obiektami zainteresowania turystów a niegdyś zaliczanych do klasy "0". Spośród 11 tych obiektów w Krakowie, 10 znajduje się w Starym Mieście. Są to:

1. Stare Miasto - układ urbanistyczny w obrębie plant
2. Kościół p.w. św. Anny
3. Kościół p.w. Piotra i Pawła
4. Kościół farny p.w. NMP
5. Zespół klasztorny Augustianów
6. Zespół zabytkowy zamku królewskiego na Wawelu
7. Zespół fortyfikacji Bramy Floriańskiej
8. Wieża Ratuszowa
9. Sukiennice
10. Collegium Maius UJ

Jedynie zespół klasztorny Kamedułów na Bielanach znajduje się w obrębie dzielnicy Krowodrza (dawna Zwierzyniec).

Podobnie na 36 placówek muzealnych 24 zlokalizowane są w obecnych granicach administracyjnych Śródmieścia, z czego najbardziej frekwentowane jak: Galeria w Sukiennicach, Dom Matejki, Zbiory Czartoryskich, PZS na Wawelu mieszczą się w obrębie Plant a więc obszarze stanowiącym dawniej i dziś jądro miasta obejmujące średniowieczne miasto w granicach murów miejskich. Również większość teatrów, galerii a także organizowanych imprez o randze międzynarodowych mieści się w Śródmieściu a ściślej w Starym Mieście.

Wykazana powyżej kumulacja walorów kulturowych stanowi dodatkowy element atrakcyjności Krakowa. Rzuca ona także w zasadniczy sposób na rozkład ruchu turystycznego w Śródmieściu, nakłada się na koncentrację ruchu mieszkańców. Można zaryzykować stwierdzenie, że nigdzie indziej miasto i jego mieszkańcy nie żyją tak bardzo rynkiem i "na rynku" jak w Krakowie (oczywiście mając na uwadze wielkość i liczbę mieszkańców) [3]. Jednocześnie w żadnym innym mieście zabytkowym i to na miarę światową centrum nie sąsiaduje z tak potężnym ośrodkiem przemysłowym jakim jest Kombinat Metalurgiczny w Nowej Hucie powodującym jego zniszczenie i katastrofalną degradację środowiska.

2.3. Atrakcyjność Krakowa dla turystów zagranicznych

Atrakcyjność turystyczna miejscowości nie jest pojęciem identycznym z walorami turystycznymi miejscowości, choć związek między nimi jest bardzo ścisły [4].

Im bogatsza oferta walorów turystycznych (liczba, ranga, zróżnicowanie) dająca możliwość zaspokojenia różnorodnych, subiektywnych potrzeb turystów, wynikających ze zróżnicowanych ich zainteresowań i cech osobowości, tym atrakcyjność miasta jest wyższa.

3. Gajewski J., System zwiedzania Krakowa przez turystów w świetle rewitalizacji zabytkowych zespołów Starego Miasta. Mnp Instytut Turystyki Kraków 1983.

4. Przybyszewska - Gudelis R., Grabiszewski M., Iwicki S., Problematyka waloryzacji i zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych w Polsce. Instytut Turystyki, Warszawa 1979.

Jednakże na atrakcyjność turystyczną ma wpływ także szereg innych czynników mogących je zwiększyć lub zmniejszyć.

Do najważniejszych z nich - o charakterze materialnym - należą:

- stopień dostępności komunikacyjnej, uwarunkowanej stopniem rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i jej sprawnością działania,

- zdolnością obsługi urządzeń turystycznych, w pierwszej kolejności bazy noclegowej i żywieniowej, jej zróżnicowania, lokalizacji, poziomu organizacji, itp.,

- istnienia instytucji i urządzeń umożliwiających, ułatwiających i uprzyjemniających zwiedzanie, korzystanie z walorów krajoznawczych a także środowiska (reklama, informacja, przewodnictwo, wytyczone i odpowiednio przygotowane trasy, obiekty, dekoracje, miejsca wypoczynku, punkty widokowe itp.).

Ocena czy dana miejscowość jest atrakcyjna turystycznie wynika również w dużej mierze z pobudek emocjonalnych. Istotny wpływ ma więc tutaj oddziaływanie czynników niematerialnych takich jak np. niepowtarzalna atmosfera miasta, sposób bycia mieszkańców, ich stosunek do przybyszów czy wreszcie moda na dane miasto (kraj) rozumiana analogicznie jak moda na ubiory.

Zróżnicowanie i charakter czynników stanowiących o atrakcyjności turystycznej powoduje, że nie jest ona zjawiskiem statycznym. Można zatem na nią wpływać, zmieniać, kształtować i to zarówno poprzez podejmowanie działań o charakterze materialnym (inwestycje w infrastrukturze turystycznej) jak i w sferze niematerialnej np. poprzez działania promocyjne, reklamowe, tworzenie atmosfery sprzyjającej dobremu samopoczuciu

turystów, troskę o ich wygodę nie tylko w hotelu (lepszą ekspozycja zabytków, udoskonalenie zwiedzania).

Znajomość czynników wpływających na atrakcyjność turystyczną miejscowości (i to zarówno in plus jak i in minus) jest warunkiem niezbędnym przy opracowywaniu programu rozwoju turystyki każdej miejscowości zainteresowanej tym rozwojem.

W zależności od potrzeb, preferencji, doboru metod i kierunków działania posiadanych możliwości finansowych itp. można osiągnąć różne cele powodując uatrakcyjnienie miasta. Ostatecznie celem wszystkich działań jest jednak zawsze wzrost liczby przybywających turystów.

Znając pojęcie i najważniejsze czynniki decydujące o atrakcyjności turystycznej miejscowości należy zastanowić się nad problemami atrakcyjności miasta Krakowa. Realizacja tego w gruncie rzeczy niełatwego zadania może nastąpić m.in. poprzez postawienie szeregu pytań coraz bardziej szczegółowych a następnie podjęcie próby odpowiedzi na nie. Najważniejsze z nich to:

1. Czy obecnie Kraków jest atrakcyjny dla turystów i to dla turystów krajowych jak i zagranicznych w równym stopniu i z tych samych powodów,

2. Czy wszystkie możliwości uatrakcyjnienia Krakowa tak materialne jak i niematerialne zostały wykorzystane, np. w porównaniu do innych miast tej samej rangi w Polsce i na świecie.

3. brak jakich czynników lub ich niedostatek powoduje nasilniejsze obniżenie atrakcyjności miasta .

4. Jakie czynniki, poprzez swoje występowanie powodują zmniejszenie atrakcyjności miasta w szczególności,

5. Czy chcemy Kraków uatrakcyjnić i w jakim stopniu, terminie myśla o jakich turystach, w jakich okresach roku.

6. Jakie efekty ostateczne chcemy uzyskać tzn. jaki ruch turystyczny rozwijać (struktura), w jakim czasie (sezon), w jakich rozmiarach?

7. Jakie działania należy podjąć w tym kierunku (materialne i niematerialne)?

8. Jaki będzie koszt i harmonogram tych działań i kto będzie w nich uczestniczył?

W pierwszej fazie opracowania dotyczącej stanu aktualnego turystyki w Krakowie udzielić można jedynie na cztery pierwsze pytania. Odpowiedź na pozostałe wymaga opracowania całej, dalekosiężnej koncepcji rozwoju turystyki w Krakowie. Próba przedstawienia takiej koncepcji stanowić będzie druga część niniejszej pracy.

ad. 1. Na pytanie czy Kraków jest atrakcyjny dla turystów odpowiedź jest jednoznaczna: tak. Trudno jednak określić czy w równym stopniu dla turystów krajowych i zagranicznych. Do tej pory brak jest badań wykazujących różnice w atrakcyjności dla turystów krajowych i zagranicznych. Można jedynie domniemywać, że dla turystów krajowych wielkie znaczenie ma Kraków jako miasto nie tylko zabytków czy bogatego życia kulturalnego, ale także jako miejsce ważnych dla Polski wydarzeń historycznych, pełne pamiątek narodowych związanych z historią i losami narodu

polskiego. Dla turystów zagranicznych, poza być może Polonia, ma to prawdopodobnie mniejsze znaczenie.

Bezspornie jednak pierwszorzędym walorem Krakowa decydującym o jego atrakcyjności dla turystów zagranicznych są zabytki, głównie architektury i urbanistyki (m.in. zachowany układ urbanistyczny średniowiecznego miasta, zamek królewski, liczne unikatowe budowle skaralne i świeckie). - Niewątpliwie ważnym elementem atrakcyjności Krakowa dla cudzoziemców jest bogate i różnorodne życie kulturalne i naukowe jak również otwierające się możliwości współpracy gospodarczej. Znaczącymi czynnikami atrakcyjności są też zapewne: specyfika miasta, jego niepowtarzalna atmosfera, niekiedy nawet egzotyka.

Dla turystów zagranicznych nie znających Polski i nie posiadających o niej zbyt wielu informacji należy sadzić istotny jest fakt wpisania Krakowa przez UNESCO na listę światowego dziedzictwa kultury.

Wymiernym dowodem atrakcyjności Krakowa dla turystów zagranicznych jest liczba cudzoziemców rokrocznie odwiedzających miasto. Według szacunków dokonywanych przez Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa województwo miejskie krakowskie odwiedziło w 1988 roku 355 000 cudzoziemców a w 1989 roku już ponad 400 000 turystów zagranicznych.

Potwierdzeniem atrakcyjności Krakowa dla turystów zagranicznych są wyniki badań ankietowych przeprowadzone przez SGPIS [5]. Z przeprowadzonych analiz wynika, że Kraków jest w

S. Skibińska B., Atrakcyjność wielkich centrów krajoznawczych Polski w ocenie turystów zagranicznych. W: Ruch turystyczny, SGPIS, Warszawa 1975, nr 2(43).

oczach zagranicznych najbardziej atrakcyjnym miastem - wielkim centrum krajoznawczym w Polsce. Wskazało na niego aż 51% uczestników ankiety. Na drugim miejscu znalazła się Warszawa (36% wyróżnień), dalej Gdańsk (29%) i Toruń (28%). Inne wielkie centra krajoznawcze uzyskały znacznie niższe wskaźniki wyróżnień - np. Szczecin - 12%, Wrocław - 9%.

Również w zakresie liczby odwiedzeń Kraków plasował się na bardzo wysokim, drugim miejscu (wskaźnik odwiedzeń wynosił tu 42% ogółu badanych) po Warszawie (66% odwiedzeń). Oznacza to, że Warszawę odwiedziło dwóch z trzech badanych turystów zagranicznych, a Kraków co drugi turysta-cudzoziemiec, w Gdańsku był co trzeci, we Wrocławiu i Poznaniu co czwarty, w Szczecinie co siódmy a w Toruniu co dziesiąty turysta.

Ad pytania 2, 3, 4

O ile na pytanie czy Kraków jest atrakcyjny dla turystów odpowiedź była jednoznaczna, o tyle na pytanie czy zostały wykorzystane wszystkie możliwości tak materialne jak i niematerialne uatrakcyjnienia Krakowa odpowiedź jest jednoznaczna: nie. Można stwierdzić, że żadna z możliwości uatrakcyjnienia Krakowa nie została wykorzystana w takim stopniu w jakim czynią to miasta o podobnych walorach w krajach zachodnich. Odnosi się to zarówno do walorów turystycznych jak i do czynników wpływających na atrakcyjność turystyczną tak w sferze materialnej jak i niematerialnej.

W odniesieniu do walorów turystycznych największym mankamentem jest znikoma reklama i informacja turystyczna Krakowa poza granicami kraju, zły stan techniczny (zaniedbany wygląd) obiektów zabytkowych, nawet tych najcenniejszych, zbyt

mała oferta imprez kulturalnych, szczególnie poza sezonem letnim, a rozpropagowanie imprez już istniejących jest nieporównywalnie małe do działań w tym zakresie miast zachodnich. Wszystkie trzy wymienione na początku rozdziału czynniki materialne wpływające na atrakcyjność turystyczną miejscowości, a więc dotyczące dostępności komunikacyjnej, bazy turystycznej i udostępnienia walorów są w Krakowie niedostateczne. W porównaniu do analogicznej bazy materialnej miast-zabytków w krajach zachodnich są ogromnie zapóźnione.

Według opinii turystów zagranicznych, często wyrażanych w swobodnych wypowiedziach dołączonych do wypełnionych ankiet [6] dużym mankamentem Krakowa jest szczególnie: niski standard usług, szczególnie gastronomicznych, bardzo mała oferta usług rozrywkowych, niedostateczny poziom sanitarny miasta, zaniedbanie wyrażające się w złym stanie budynków, dróg i terenów zielonych. Wszystko to, pomimo podkreślonych równocześnie zalet (gościnność mieszkańców, specyficznej, miłej atmosferze miasta) wyraźnie obniża w oczach zagranicznych turystów atrakcyjność Krakowa.

Jak wynika z powyższych konstatacji, czynników obniżających atrakcyjność Krakowa jest bardzo wiele. Należy sądzić, że poprawa jednego z nich niewiele zmieni. Który z nich jest najważniejszy zależy bowiem w dużym stopniu od subiektywnych potrzeb i odczuć indywidualnych turystów. Tylko kompleksowe, wielopłaszczyznowe i systematyczne działania we wszystkich wyżej wymienionych sferach może przynieść widoczną poprawę atrakcyjności Krakowa w oczach turystów - cudzoziemców.

6. W 1990 r. Krakowski Oddział Instytutu Turystyki podjął badania ankietowe wśród turystów polonijnych odwiedzających Kraków.

3. ANALIZA ISTNIEJĄCEGO STANU TURYSTYKI W KRAKOWIE

3.1. Ruch turystyczny

3.1.1. Krajowy ruch turystyczny

Turystyka jest jedną z wiodących funkcji Krakowa. Jednakże ten fakt nie jest należycie odzwierciedlany w planach rozwojowych, ani też w efektach ekonomicznych. Głównymi czynnikami przyciągającymi turystów są najwyższej klasy zabytki wpisane na listę światowego dziedzictwa kultury, pobliskie Muzeum Żup Solnych w Wieliczce, Ojcowski Park Narodowy, obrzędy ludowe, prężna działalność środowisk kulturalnych i naukowych. Rozwojowi turystyki w tym mieście sprzyja również jego położenie na ważnych tarasach tranzytowych i turystycznych oraz masowy rozwój motoryzacji indywidualnej.

Pomimo tych czynników sprzyjających rozwojowi tej dziedziny gospodarki w ostatnich latach nastąpił bardzo poważny spadek krajowego ruchu turystycznego. Powodem tego jest kryzys gospodarczy, głęboki spadek zamożności naszego społeczeństwa oraz wzrost cen usług turystycznych (noclegi, komunikacja, wyżywienie). Sytuację w tym zakresie pogarsza zmniejszenie funduszy socjalnych w zakładach pracy, przeznaczonych na dofinansowanie wczasów pracowniczych i ich rodzin. szczególnie dotkliwie to odczuły rodziny młode posiadające małe dzieci oraz renciści i emeryci.

Największy rozwój krajowego ruchu przyjazdowego na przestrzeni ostatniego 10 - lecia miał miejsce w 1980 roku, kiedy to zanotowano 3.0 mln turystów, po czym nastąpił gwałtowny spadek osiągając w 1982 roku 1.7 mln turystów. Od tego roku notuje się powolny przyrost, w 1985 zanotowano 2.2. I na tym samym poziomie ruch ten utrzymuje się do dzisiaj. Dokładne dane przedstawiono w tabeli 2.

Prawidłowe ustalenie wielkości i struktury ruchu turystycznego na terenie województwa krakowskiego nastrecza na poważne trudności, a to ze względu na dużą żywiołowość i niedoskonałość metod statystycznych w tej dziedzinie. Zarówno statystyka ruchu turystycznego prowadzona przez GUS jak i również Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa są niepełne i budzą poważne zastrzeżenia.

Tabela 2. Wielkość krajowego przyjazdowego ruchu turystycznego do Krakowa w latach 1980 - 1989

Lata	KRAJOWY RUCH TURYSTYCZNY			PRZYJAZDOWY
	OGÓŁEM	ZORGANIZOWANY		INDYWIDUALNY
1980	3 000 000	1 058 000		1 941 000
1981	2 900 000	1 020 000		1 880 000
1982	1 670 000	613 000		1 057 000
1983	1 870 000	1 012 000		858 000
1984	2 100 000	1 381 000		719 000
1985	2 200 000	413 000		1 413 000
1986	2 280 000	836 000		1 444 000
1987	2 340 000	834 000		1 506 000
1988	2 315 000	442 000		1 873 000
1989	2 280 000	657 000		1 000 000

źródło: Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa

Podstawowym źródłem danych o wielkości i strukturze ruchu turystycznego w GUS jest wykorzystanie rejestrowanej bazy turystycznej. Z tych powodów wielkość ruchu jest poważnie zaniżona. Poza jej zasięgiem pozostaje m.in:

- turystyka indywidualna (ruch niezorganizowany), tzw. pasanci, którego okres przebywania jest krótki, kilkugodzinny, często turyści ci nie korzystają z noclegu zatrzymując się na noc u krewnych, znajomych lub nierejestrowanych kwaterach prywatnych,

- turystyka szkolna i młodzieżowa związana z obozami i koloniami,

- turystyka weekendowa.

Wymienione formy turystyki występują w Krakowie w województwie miejskim w dużym nasileniu, dotyczy to zwłaszcza wypoczynku świątecznego, w związku z tym rozmiary ruchu w tych formach przewyższają oficjalne dane GUS na ten temat.

Na zupełnie innych zasadach opiera się ocena wielkości ruchu turystycznego sporządzana przez Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa. Podstawą do jej określenia jest ilość turystów obsługiwanych przez biura podróży i jednostki zajmujące się obsługą ruchu turystycznego. Dane te są uzupełniane szacunkami mniej lub bardziej wiarygodnymi..

W analizie aktualnego stanu wykorzystano obie statystyki oraz posługiwano się własnymi danymi szacunkowymi odnośnie ruchu weekendowego mieszkańców Krakowa i województwa.

Według danych statystycznych Urzędu Miasta Krakowa w 1989 roku na terenie woj. miejskiego krakowskiego przebywało 2.280 tys. turystów, z tego przypadało na:

- turystów tranzytowych, tzw. pasantów, 1 000 000 tys.,

- turystów korzystających z bazy noclegowej - w przybliżeniu 657 tys. osób,
- turystów jednodniowych - 943 tys.,

Ponadto wyróżniono dodatkowa kategoria "wypoczynek w ramach województwa" - 1.050 000. Jest to ruch wypoczynkowy o charakterze weekendowym realizowany w ramach województwa krakowskiego.

W porównaniu z rokiem 1988 wielkość krajowego ruchu turystycznego spadła o 4.6% przy rocznym wzroście ruchu zagranicznego w 19.4%.

Struktura krajowego ruchu turystycznego zdeterminowana jest charakterem walorów i bazy turystycznej. Z uwagi na przewagę walorów krajoznawczych dominujące znaczenie ma ruch wycieczkowy. Według danych GUS za pierwsze 9 miesięcy 1989 roku na terenie województwa krakowskiego zarejestrowano w bazie noclegowej 531.600 turystów, z tego na ruch wycieczkowy przypadło 507 200 co stanowiło 95.4% ogółu, a pozostałe 24 400 tj. 4.6% z ogółu to byli turyści pobytowi.

Wśród gestorów obsługujących krajowy ruch turystyczny największe znaczenie ma BORT PTTK, który przyjął 792 100 turystów, co obejmowało 87.5% całości ruchu turystycznego w woj. krakowskim. Drugie miejsce zajmowała OST GROMADA z liczbą 25 400 (2.2%), trzecie KPT Wawel Tourist 23 400 (2.6%), czwarte PP ORBIS - 22 000 (2.4%). Pozostałe przedsiębiorstwa łącznie obsłużyły zaledwie 4.7%. szczegółowe dane zamieszczono w tabeli 3.

Tabela 3. Krajowy przyjazdowy ruch turystyczny do woj.
miejskiego krakowskiego w 1989 wg biur podróży

Nazwa Biura	Ilość imp.	Ilość osób	%
BPIT ZNP Logos Tour	152	5689	0.6
BTM Juventur	404	16124	1.8
BUT ZHP Harctur	109	3841	0.4
BTZ PTTK	45	1582	0.2
BT PZMOT	20	600	0.1
KPT Wawel Tourist	671	23422	2.6
OST Gromada	-	25394	2.8
PiSIT Sport Tourist	70	2940	0.3
PP ORBIS	-	22025	2.4
ZW PTTK	19940	792150	87.5
TAU ZMW	20	1600	0.2
OGÓŁEM	21881	905830	100.0

źródło: Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki
Urzędu Miasta Krakowa, Kraków 1990

Oprócz ruchu przyjazdowego, który ma znaczenie dominujące województwo krakowskie jest także poważnym źródłem ruchu wyjazdowego zarówno do innych rejonów krajów jak i zagranicę. W świetle szacunków przeprowadzonych w Wydziale Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa, w 1989 roku wyjechało z województwa 900 000 turystów krajowych, z tego z pośrednictwa biur podróży skorzystało 287 000. Kolejność ich według liczby obsłużonych przedstawiała się następująco:

Tabela 4. Turystyka-wyjazdowa z Krakowa za pośrednictwem
biur podróży w 1989 roku

Nazwa Biura	Ilość osób	%
SBT Turysta	38077	13.3
BTM Juventur	1942	0.7
BUT ZHP Harctur	24102	8.4
Interster	471	0.2
BT PZMOT	100	0.1
KPT Wawel Tourist	56071	19.5
OBT Gromada	12385	4.3
PiSIT Sport Tourist	1015	0.3
PP ORBIS	38143	13.3
ZW PTTK	99536	54.5
TAU ZMW	1600	0.2
OGÓŁEM	287029	100.0

źródło: Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki
Urzędu Miasta Krakowa, Kraków 1990

3.1.2. Zagraniczny ruch turystyczny

Województwo krakowskie ze względu na cenne zabytki, pamiątki historyczne i inne atrakcje jest ważnym centrum turystyki zagranicznej. W latach 1980 - 1990 w związku z zmianami politycznymi i gospodarczymi w naszym kraju nastąpił bardzo poważny spadek przyjazdowego ruchu zagranicznego. O ile w 1980 roku na terenie woj. krakowskiego zarejestrowano 600 000 turystów zagranicznych, to w dwa lata później liczba ta padła do 30 000, po czym nastąpił powolny przyrost, lecz dotychczas nie osiągnął on poziomu ze szczytowego roku 1980.

Według danych uzyskanych w Wydziale Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa w 1989 r. na terenie województwa przebywało 392 000 turystów zagranicznych. Wśród gestorów zasadniczą rolę odgrywają: ZW PTTK [*], który przyjął 140 000 osób, tj. 35.7% całości ruchu turystycznego, PP Orbis - 129 200 co stanowi 33% oraz KPT Wawel Tourist - 57 200 turystów tj. 14.6%. Pozostałe 12 biur obsłużyło zaledwie 65.600 osób, co daje w skali globalnej 16.7%. Szczegółowe dane na ten temat zawarto w tabeli. 5.

Kraków jako duża aglomeracja miejska jest również poważnym źródłem dla zagranicznego ruchu wyjazdowego. Wg szacunków Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa w 1989 roku wyjechało zagranicę 220 000 turystów. Należy przypuszczać, że rozmiary zarówno przyjazdowego jak i wyjazdowego zagranicznego ruchu turystycznego są znacznie większe. Część ruchu związana z tzw. turystyką handlową nasiliła się bardzo w ostatnich latach i jest w dużej mierze nieuchwytna dla statystyki.

* Informacje, jakoby ZW PTTK był dominującą jednostką w recepcji i emisji ruchu turystycznego należy traktować jako poważny błąd statystyki, prawdopodobnie jest to efekt działalności wszystkich jednostek organizacyjnych PTTK w regionie, ale nawet przy takim traktowaniu liczby te nie są wiarygodne

Tabela 5. Zagraniczny przyjazdowy ruch turystyczny
do Krakowa w 1989 r.

Nazwa Biura	Ilość imp.	Ilość osób	%
BPiIT ZNP Logos Tour	99	4327	1.1
BPiIT Almatu		8472	2.2
BTM Juventur	349	12147	3.1
BUT ZHP Harctur	66	3183	0.8
BTZ PTTK	344	15762	4.0
BT PZMDT	37	1500	0.4
KPT Wawel Tourist	1575	57237	14.6
OSt Gromada	-	2340	0.6
PiSiT Sport Tourist	174	6980	1.7
PP ORBIS	-	129172	33.0
ZW PTTK	-	140000	35.7
SBT Turysta	151	6149	1.6
TAU ZMW	128	4328	1.1
SA Interster	-	470	0.2
OGOLEM	29322	392031	100.0

źródło: Wydział Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki
Urzędu Miasta Krakowa, Kraków 1990

3.1.3. Sezonowość ruchu turystycznego

Ruch turystyczny ma charakter sezonowy. Oznacza to, że jego wielkość zmienia się w czasie. Na zmienność tę wpływa wiele czynników, m.in. rodzaj walorów tursytcznych, charakter zagospodarowania turystycznego, formy ruchu turystycznego, przyzwyczajenia turystów oraz moda. Nie mały wpływ na to zjawisko wywierają terminy rozpoczęcia i zakończenia ferii letnich i zimowych młodzieży szkolnej. Okres szczytowego nasilenia ruchu turystycznego nazywamy sezonem turystycznym. Wyróżnia się sezon letni oraz zimowy.

Nasilenie ruchu turystycznego i liczbę udzielonych noclegów w poszczególnych miesiącach opracowano na podstawie danych pochodzących z Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Krakowie za 1988 r. [1]. Dane te zawarto w tabeli 6.

Tabela 6. Sezonowość ruchu tursytycznego przyjazdowego do woj. miejskiego Krakowskiego w 1988 roku

Miesiące	Ilość turystów	%
styczeń	30 065	4.5
luty	34 444	5.1
marzec	43258	6.5
kwiecień	48304	7.2
maj	66703	10.0
czerwiec	67679	10.1
lipiec	81548	12.2
sierpień	75988	11.3
wrzesień	64428	9.6
październik	63911	9.5
listopad	56585	8.4
grudzień	37119	5.6
OGÓŁEM	670032	100.0

źródło: Wojewódzki Urząd Statystyczny Kraków 1989 r.

1. Osoby korzystające z obiektów turystycznych i wczasowo-wypoczynkowych wg miesięcy w okresie I - XII 1988. WUS Kraków 1988. Udzielone noclego w obiektach turystycznych i wczasowo-wypoczynkowych. WUS Kraków 1989.

Jak wynika z przytoczonych danych wielkość ruchu turystycznego w przekroju miesiąca na terenie woj. krakowskiego waha się w granicach od 30.100 w okresie stycznia do 81 500 w lipcu przy średniej wynoszącej 55 800 osób. największe nasilenie ruchu przypada na miesiące letnie a najniższe na zimowe. W okresie 5-miesięcznym od maja do września (włącznie) koncentruje się 53.2% całorocznego ruchu turystycznego oraz 55% udzielonych noclegów. W porównaniu z innymi rejonami turystycznymi, zwłaszcza położonymi w górach i nad morzem rozkład ruchu turystycznego w Krakowie kształtuje się bardziej równomiernie. Sytuacja ta wpływa dodatnio na wykorzystanie bazy turystycznej oraz jakość obsługi ruchu turystycznego.

3.2. Baza turystyczna i paraturystyczna

3.2.1. Baza noclegowa

Baza noclegowa stanowi podstawowy czynnik zagospodarowania turystycznego. Warunkuje ona rozwój funkcji turystycznych i określa zdolności recepcyjne. W zależności od dostosowania bazy noclegowej do potrzeb ruchu turystycznego wyróżniamy: bazę turystyczną - przeznaczoną do czasowego przebywania turystów (jedna lub kilka nocy) oraz bazę wypoczynkową dostosowaną do dłuższego przebywania turystów. W zależności od stopnia udostępnienia dla turystów dzielimy ją na: otwartą lub zamkniętą, natomiast biorąc pod uwagę jako główne kryterium podziału - czas eksploatacji wyróżniamy bazę całoroczną i sezonową.

Według materiałów statystycznych Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa w 1989 r. na terenie miasta i woj. miejskiego krakowskiego było 131 obiektów noclegowych dysponujących 12 474 miejscami noclegowymi. Z tego na obiekty turystyczne przypada 98, co stanowi 74.8% z ogółu miejsc noclegowych. Szczegółowy wykaz obiektów noclegowych oraz ich wykorzystania w latach 1988 - 1989 zamieszczono w aneksie oraz ujęto syntetycznie w tabeli 7.

Jak wynika z tych zestawień najwięcej miejsc noclegowych posiadają hotele, schroniska młodzieżowe, campingi, domy wycieczkowe oraz inne obiekty turystyczne. Łącznie dysponują one 8. 616 miejscami noclegowymi, co stanowi 69.1% ogółu miejsc noclegowych. W strukturze turystycznych obiektów noclegowych ogólnodostępnych brak jest typowych pensjonatów, schronisk PTTK, obiektów sanatoryjnych przystosowanych do celów wypoczynkowych jak również obiektów noclegowych w ośrodkach wypoczynku świątecznego. Natomiast w strukturze obiektów wypoczynkowych

najwięcej miejsc noclegowych mają ośrodki wypoczynku znajdujące się w gestii zakładów pracy i związków zawodowych. Obejmują one 14.0% ogółu miejsc noclegowych.

Tab.7. BAZA NOCLEGOWA WOJ. MIEJSKIEGO KRAKOWSKIEGO
W ROKU 1989

	Typ obiektów	Ilość obiek.	Liczba miejsc	%
1.	BAZA OGÓLNODOSTĘPNA			
	hotele,	27	3728	29.9
	motele	1	134	1.1
	domy wycieczkowe	8	1076	8.6
	schroniska młodzież.	29	1564	12.5
	domki turystyczne	5	369	3.0
	campingi	5	1180	9.5
	pokoje gościnne pryw.	7	415	3.3
	pokoje gościnne usp.	4	112	0.9
	inne obiekty	5	674	5.4
2.	BAZA ZAMKNIĘTA			
	ośrodki wczasowe	15	653	5.2
	ośrodki wyp.-wczasowe	6	425	3.4
	domy pracy twórczej	1	72	0.6
	inne obiekty	11	1002	8.0
3.	BAZA NOCLEGOWA OGÓŁEM	131	12 471	100.0

Źródło: Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu
Miasta Krakowa

Podział miejsc noclegowych w obiektach otwartych (ogólnodostępnych) i zamkniętych przedstawia się następująco:

obiekty	miejsca noclegowe	%
otwarta	10 332	82.7
zamknięta	2 152	17.3
OGÓŁEM	12 474	100.0

Podział miejsc noclegowych w obiektach całorocznych i sezonowych przedstawia się następująco:

OBIEKTY	MIEJSCA NOCLEGOWE	%
Całoroczne	6 877	55.1
Sezonowe	5 597	44.9
OGÓŁEM	12 474	100.0

Ogólnie rzecz biorąc w strukturze miejsc noclegowych przewagę mają obiekty turystyczne nad wypoczynkowymi, ogólnodostępne nad zamkniętymi, całoroczne nad sezonowymi. Należy zwrócić uwagę na zbyt duży udział miejsc sezonowych, co przy dużym zapotrzebowaniu na noclego i deficycie miejsc noclegowych, należy ocenić jako zjawisko niekorzystne. Najwięcej miejsc noclegowych zlokalizowanych jest w miastach: Krakowie, w Myślenicach oraz w Wieliczce.

Według obliczeń przeprowadzonych przez WUS w 1988 roku 78.5% bazy noclegowej oraz 26.9% bazy wypoczynkowej znajdowało się na obszarach zagrożenia ekologicznego. Duża koncentracja uciążliwego przemysłu w Krakowie oraz Skawinie spotęgowana zanieczyszczeniami z Górnego Śląska doprowadziło do dużego

skażenia powietrza, wody i gleby. Nie sprzyja to rozwijaniu turystyki, a zwłaszcza turystyki urlopowej, zważywszy, że głównym celem obok funkcji poznawczych i wychowawczych jest regeneracja zużytych sił fizycznych i psychicznych.

Na terenie miasta i województwa działa 12 gestorów bazy noclegowej. W globalnej liczbie miejsc noclegowych zdecydowanie na pierwsze miejsce wysuwa się PP Orbis, który w 1988 roku skupiał 3 026 miejsc noclegowych, co stanowi 25.8% ogółu miejsc noclegowych. Drugie miejsce zajmuje KPT Wawel Tourist obejmujący 21.5% miejsc noclegowych, trzecie Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych - 12.9% a czwarte - PTTK (10.1%). Pozostali gestorzy dysponują stosunkowo małą pod względem ilości bazą noclegową. Szczególnie rozproszona jest baza wypoczynkowa, gdyż większość obiektów należy do zakładów pracy i związków zawodowych. Jednostki te dysponują małymi obiektami wypoczynkowymi, które w większości wykorzystywane są tylko w okresie sezonu letniego.

Wskaźnik procentowy wykorzystania bazy noclegowej w 1989 roku w obiektach turystycznych wynosił 63.0% a w wypoczynkowych 64.0%. Z obiektów świadczących usługi noclegowe najwyższy stopień wykorzystania notowania w motelach - 88.0%, domach wycieczkowych - 72.0%, schroniskach młodzieżowych - 69.0% oraz w hotelach - 68.0%, a najniższy stopień wykazywały: kwatery prywatne, campingi - 32%, pola biwakowe - 34%, oraz ośrodki wczasowo-szkoleniowe - 46%. Stopień wykorzystania bazy noclegowej w Krakowie jest znacznie wyższy niż w innych województwach. Dla przykładu należy przytoczyć, że wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej w skali ogólnopolskiej wynosił w 1987 roku 52.5%, dla woj. warszawskiego 52.5%, Lublina 54.2%, Poznania 54.1, toruńskiego 44.6%, nowosądeckiego 37.3%.

Wielkość bazy noclegowej jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb. Brak jest bazy noclegowej o średnim i wysokim standardzie usług. Szczególnie dotkliwie odczuwa się to w taniej bazie noclegowej przeznaczonej dla młodzieży szkolnej, ponieważ Kraków stanowi główne centrum turystyki szkolnej i młodzieżowej. Świadczy o tym wysoki stopień wykorzystania bazy noclegowej oraz duża ilość odmów zakwaterowania turystów przez krakowskie biura podróży.

Pomimo poważnego niedoboru miejsc noclegowych, w ostatnich latach nastąpił spadek miejsc noclegowych. Tylko w 1989 r. ubyło łącznie 671 miejsc. Z tego przypadło:

- 219 miejsc na kwatery prywatne. Spowodowane było to nieopłacalnością wynajmowania kwater dla turystów, ze względu na sezonowość (w porównaniu z wynajmowaniem ich dla zakładów pracy).

- 144 miejsc w hotelach na skutek remontów i modernizacji hotelu Francuskiego, Polskiego, Pollera,

- 71 miejsc w schroniskach młodzieżowych,

- 300 miejsc w bazie zamkniętej na skutek zaprzestania działalności turystycznej,

W konsekwencji tego liczba miejsc noclegowych spadła o 5.4% przy wzroście liczby korzystających o 9%.

3.2.2. Baza gastronomiczna

Baza gastronomiczna w Krakowie, tak niezbędna dla uczestników ruchu turystycznego była, od szeregu lat niewystarczająca. W porównaniu do innych miast Polski - wielkich centrów krajoznawczych - wskaźnik nasycenia baza gastronomiczna, mierzony liczbą mieszkańców stałych przypadająca na 1 miejsce konsumpcyjne, kształtował się w Krakowie na średnim poziomie i wynosił w 1987 roku 32 osoby na 1 miejsce konsumpcyjne. Niższy wskaźnik, a więc lepsze nasycenie baza gastronomiczna posiadała w tym okresie Warszawa - 29, Poznań - 28. Wyższym wskaźnikiem legitymował się Gdańsk - 34, Lublin - 39, Wrocław - 41 osób [1].

Wskaźnik ten nie uwzględnia jednak turystów, stanowiących jedną z podstawowych grup konsumenckich. Podczas gdy wskaźniki nasycenia baza gastronomiczna nie odbiegają w zasadniczy sposób od siebie to liczba turystów odwiedzających poszczególne miasta, wielkie centra krajoznawcze jest bardzo zróżnicowana. Jak wynika z analiz ruchu turystycznego Kraków jest drugim po Warszawie ośrodkiem turystycznym biorąc za podstawę oceny ilości odwiedzających go turystów. Według szacunków Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Miasta Krakowa w drugiej połowie lat osiemdziesiątych corocznie odwiedza Kraków ponad 2 miliony turystów. Liczebność turystów odwiedzających inne wielkie centra krajoznawcze była znacznie niższa. Uwzględniając więc nie tylko liczbę mieszkańców stałych ale i napływujących turystów, nasycenie baza gastronomiczna było w Krakowie nie tylko w liczbach bezwzględnych niewystarczająca ale także i znacznie gorsze od nasycenia w tej bazie w innych centrach krajoznawczych Polski.

W ostatnich latach stan ten jeszcze się pogorszył. Ilustruje to poniższe zestawienie.

Tabela 8. uspołecznione zakłady gastronomiczne w Krakowie

Rok	Ilość	Wskaźniki dynamiki	
		rok poprzedni = 100	1987 = 100
1987	478		100.0
1988	430	90.0	90.0
1989	419	97.2	87.4

W okresie 1987 - 89 ilość zakładów gastronomicznych w Krakowie zmniejszyła się o 12,6%. W 1989 roku ilość miejsc konsumenckich w uspołecznionych zakładach gastronomicznych (32 582 miejsc) stanowiła 96% stanu z roku poprzedniego.

Do 1989 roku sytuacja w gastronomii (podobnie jak w handlu) była w miarę stabilna, choć na niskim poziomie. Wprowadzenie w połowie 1989 roku gospodarki rynkowej, zmiana zasad najmu lokali należących do prywatnych właścicieli spowodował zasadnicze i wielorakie zmiany również w branży gastronomicznej.

Polegała one przede wszystkim na:

- likwidacji braków w zaopatrzeniu tak w surowce do produkcji gastronomicznej jak i artykuły przemysłowe (wyposażenie), co spowodowało większy wybór oferowanych potraw,
- gwałtowny wzrost cen gastronomicznych,
- zmniejszenie frekwencji w placówkach ze względu na skoskowy wzrost cen,
- likwidację wielu uspołecznionych lokali ze względu na wypowiedzenie umów lub zbyt wysokie czynsze naliczane przez prywatnych właścicieli nieruchomości,

- likwidację najtańszych placówek gastronomicznych - barów mlecznych, ze względu na cofnięcie dotacji rządowych.

Bardzo wysokie czynsze hamują powstawanie nowych - prywatnych zakładów gastronomicznych. Wyjątek stanowią tu jedynie małe placówki oferujące konsumentom najprostsze potrawy typu hamburgery, hot dogi, zapiekanki itp. W tej sytuacji gwałtownie rozwinęła się tzw. ruchoma gastronomia a więc sprzedaż obnośna i obwoźna z wózków, przyczep, stolików. Często jest to działalność "na dziko", nie zalegalizowana i nie spełniająca jakichkolwiek wymogów sanitarnych.

Sytuację taką można z punktu widzenia turystów (w tym zagranicznych) oceniać różnorodnie. Dla turystów zasobnych, głównie z krajów rozwiniętych jest to zmiana na korzyść. W zakładach najwyższej kategorii szczególnie w orbisowskich zakładach przyhotelowych można zauważyć mniejszą frekwencję, lepszą obsługę, większy wybór potraw. Dla turystów nie posiadających dużych zasobów finansowych sytuacja znacznie się pogorszyła. Nie jest to jedynie wynik wzrostu cen lecz także znacznego zmniejszenia się liczby placówek gastronomicznych żywiących tanio i oferujących szeroki zestaw ciepłych dań. Szczególnie dotyczy to tak popularnych barów mlecznych. Obecnie sytuacja w gastronomii jest wysoce niestabilna, należy oczekiwać dalszych zmian w tej dziedzinie usług gastronomicznych.

3.2.3. Baza handlowa

Obok walorów turystycznych, placówek noclegowych i gastronomicznych istotnym elementem obsługi turystów jest działalność handlowa. W 1988 roku [1] tj. ostatnim roku

1. Rocznik statystyczny województw. WUS 1988 Warszawa

poprzedzającym wprowadzenie gospodarki rynkowej w Krakowie działało 3 810 punktów sprzedaży detalicznej, sklepy (1793) stanowiły 47.1%.

Sieć handlowa w Krakowie była od szeregu lat w Krakowie niewystarczająca i wyraźnie mniejsza aniżeli w innych wielkich miastach Polski. Fakt ten ilustrują dwa wskaźniki:

1. liczba ludności przypadająca na 1 punkt sprzedaży detalicznej
2. powierzchnia ogółem sklepów uspołecznionych na 1000 mieszkańców (w m kw).

Tabela 9. Wskaźniki sieci handlowej w wielkich miastach Polski w 1988 r.

Wyszczególnienie	Kraków	Warszawa	Łódź	Poznań
Liczba ludności na 1 punkt sprzedaży det. ogółem	195	187	179	158
Powierzchnia ogółem sklepów na 1000 mk w m kwadratowych	319	413	388	355

Zródło: Kraków na tle innych miast Polski. WUS Kraków 1988.

Tak słabo rozwinięta sieć handlowa w Krakowie (najbardziej niekorzystne wskaźniki ze wszystkich przytoczonych miast) odbija się ujemnie nie tylko na stałej ludności miasta, ale także rzutuje negatywnie na obsługę ruchu turystycznego. Przy wielkich brakach towarowych, niewielka sieć handlowa, dodatkowo

ograniczona w czasie pracy do godziny 18 lub 19-tej nie zaspakaja potrzeb turystów w tym zakresie.

Według danych Wydziału Handlu UW w Krakowie z końcem kwietnia 1990 na terenie miasta działało 2773 sklepy, z czego 1609 uspołecznionych (58%) i 1164 prywatne (42%). Zmiany w handlu detalicznym następują bardzo szybko. W końcu 1990 roku ilość placówek handlowych wzrosła do 3 200. Zmieniła się też proporcja placówek prywatnych i uspołecznionych. Placówki prywatne (1800) stanowiły już 56.2% ogółu sieci handlowej. Następują również zmiany strukturalne. Rośnie liczba placówek spożywczych, kosztem tworzonych w pierwszym półroczu ubiegłego roku tzw butików i kantorów wymiany walut.

Bieżący rok zaznaczył się również ogromnym wzrostem handlu obnośnego i obwoźnego. Od początku roku do grudnia 1990 wydano około 7 000 zezwoleń na prowadzenie tej formy działalności handlowej. Na wielką skalę rozwinął się też handel nielegalny, bez jakichkolwiek pozwoleń i uiszczenia opłat. Wprowadzenie od połowy 1989 roku gospodarki rynkowej oraz anulowanie tzw. szczególnego trybu najmu (umożliwiającego dotychczas władzom miasta prowadzenie określonej Polityki lokalowej m.in. w zakresie handlu) zmieniło radykalnie sytuację w sferze obsługi handlowej.

Występują tu zarówno zmiany pozytywne jak i negatywne. Do zmian wpływających pozytywnie na obsługę klienta, w tym również turystów zaliczyć można:

- zlikwidowanie braków towarowych,
- lepsza obsługa i atrakcyjniejszy wystrój sklepów (szczególnie tych prywatnych),

- wydłużenie czasu pracy wielu placówek handlowych, szczególnie prywatnych np. sklep francuski czynny 24 godziny,
- wzrost liczby placówek ogółem,

Zmiany negatywne to:

- skokowy wzrost cen towarów, powodujący ograniczenie popytu,
- spadek liczby placówek handlu spożywczego,
- rozwój handlu ulicznego i bazarowego, często nielegalnego, wybitnie szpecącego wygląd miasta,
- sprzedaż niektórych towarów (żywności) bez odpowiednich atestów zdrowotności i bez spełnienia odpowiednich warunków sanitarnych - na bazarach i sprzedaży ulicznej.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia ruchu turystycznego jest lokalizacja bazy handlowej. Najkorzystniejsza jest jej lokalizacja na trasach zwiedzania oraz wokół placówek noclegowych. W Krakowie koncentracja ruchu turystycznego występuje w obrębie jednej dzielnicy - Śródmieście. Stanowi ono również centrum handlowe dla mieszkańców stałych miasta. W jego ramach w kwietniu 1990 roku skupiało się 48.4% wszystkich sklepów Krakowa (1341 placówek) podczas gdy liczba ludności stałej zamieszkującej tę dzielnicę wynosiła zaledwie 25% ogólnej liczby mieszkańców miasta.

3.2.4. Biura turystyczne

W obsłudze ruchu turystycznego w Krakowie uczestniczy szereg jednostek gospodarczych, instytucji i stowarzyszeń, charakteryzujących się różnym stopniem zaangażowania w tę działalność. Jednostkami organizacyjnymi najściślej związanymi z obsługą ruchu turystycznego i których baza materialna została utworzona wyłącznie z myślą o turystach są biura turystyczne.

Pod koniec 1989 roku na terenie województwa krakowskiego działały 24 biura, dysponujące łącznie 47 placówkami obsługi (ekspozytury, oddziały, filie). Były to zarówno duże biura posiadające swoje agendy w całym kraju np PP Orbis, SBT Turysta, OST Gromada, PiSIT Sport Tourist oraz przedsiębiorstwa lokalne (KPT Wawel Tourist, OSiR Krakowianka, PT-G Wierzynek). Większość biur była w 1989 r. jednostami uspołecznionymi - państwowe lub spadzzielcze albo organizacjami społecznymi - PZMOT, PTTK, organizacjami młodzieżowymi. Pojawiły się pierwsze spółki i prywatne biura turystyczne.

W 1990 roku nastąpił gwałtowny rozwój usług turystycznych, zaczęły powstawać prywatne biura, pod koniec tego roku w Krakowie rejestrowano już prawie 100 jednostek, prywatna branża turystyczna skupia prawie 300 zatrudnionych (patrz rozdział 3.3). Świadczą one jednak bardzo ograniczony zakres usług ograniczając się do pośrednictwa wizowego, transportowego, paszportowego. Nie dysponują one własną bazą turystyczną i nie produkują usług. Liczebność biur podróży i poziom świadczonych usług można uznać obecnie za zadowalający. W załączeniu zamieszczono wykaz biur turystycznych działających w Krakowie pod koniec 1990 roku.

3.2.5. Zagospodarowanie transportowe

Wyposażenie w sieć drogową województwa krakowskiego w obecnych granicach jest zbliżone do średniego poziomu krajowego. Jednakże rozmieszczenie sieci dróg bitych i kolejowych jest nierównomierne. Obok obszarów dobrze zagospodarowanych spotykane są również obszary wyraźnie niedoinwestowane pod tym względem.

Dominująca rola w obsłudze ruchu turystycznego w transporcie publicznym odgrywa kolej i komunikacja autobusowa. Korzystanie z usług tych gałęzi transportu możliwe jest jedynie w punktach transportowych, które są miejscami przystosowanymi do wsiadania, wysiadania i odprawy podróżnych. Z tych względów nasycenie tymi punktami w stosunku do wielkości obszaru i liczby ludności decyduje o stopniu udostępnienia tych gałęzi transportu dla podróżnych. Im gęstsza jest ilość tych punktów na danym obszarze, im mniejsza liczba ludności przypada na jeden punkt transportowy - tym lepszy jest stan dostępności transportowej [1]

Na podstawie inwentaryzacji punktów przeprowadzonych w Instytucie Turystyki stwierdzono, że na terenie województwa krakowskiego istnieje 728 punktów transportowych, z czego na PKP przypada 53 punkty a na PKS 675 punktów. Przeciętnie 1 punkt obsługiwał 4.1. km kw oraz 1656 osób. Podczas gdy analogiczne wskaźniki dla Polski wynosiły odpowiednio - 6.2 km kw. i 722 osoby. Zatem widzimy, że nasycenie punktami transportowymi w stosunku do powierzchni jest korzystniejsze niż w Polsce, ale ilość osób przypadających na 1 punkt jest dwa razy wyższa. odbija się to ujemnie na poziomie zaspokojenia potrzeb przewozowych ludności.

Dla porównania jak kształtuje się stan dostępności sieci transportowej woj. krakowskiego na tle innych województw, zestawiono podstawowe wskaźniki w tabeli 10.

1. Prażanowski B., Dostępność komunikacyjna przestrzeni turystycznej. Część II. Analiza. Instytut Turystyki. Kraków 1989.

Tabela 10. Ilość punktów transportowych wielkość zaplecza przypadającego na 1 punkt w Krakowie oraz innych ośrodkach krajoznawczych.

Województwa	Ilość punktów transportowych	Wielkość zaplecza przypadająca na 1 punkt transportowy	
		PKP i PKS w km kw.	liczba osób
Polska ogółem	51 302	6.1	722
warszawskie	780	4.9	3071
gdańskie	1140	6.5	1217
krakowskie	728	4.5	1655
lubelskie	1240	5.5	787
poznańskie	1402	4.1	919
toruńskie	1298	5.1	488
wrocławskie	1537	4.7	829

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji punktów transportowych przeprowadzonej w Instytucie Turystyki.

Rozpatrując ten problem bardziej dokładnie w układzie gmin i miast należy zwrócić uwagę na duże dysproporcje w rozmieszczeniu sieci. Przeciętnie na 1 jednostkę przypada 15 punktów transportowych, a liczba ich waha się w granicach od 4 do 50. Szczególnie niekorzystnie kształtuje się udostępnienie sieci kolejowej. Z powodu braku linii kolejowych 1/3 gmin i miast woj. krakowskiego pozbawiona jest możliwości korzystania z transportu kolejowego. Stan udostępnienia sieci kolejowej i autobusowej w gminach i miastach w świetle wielkości zaplecza przypadającego na jeden punkt transportowy kształtuje się następująco:

	Maksymalne	Średnie	Minimalne
Ludność w osobach	14 805	1 656	369
Powierzchnia w km kw.	9.7	4.5	0.8

Przyjmując średnie krajowe wskaźniki w zakresie wielkości powierzchni i ludności przypadającej na jeden punkt, jako punkt odniesienia służący do oceny stopnia udostępniania transportu ustalono, że na 48 gmin i miast w woj. krakowskim zaledwie 9 posiada dobre udostępnienie, 22 słabe a 17 bardzo słabe.

W strefie dobrej dostępności komunikacyjnej znajdują się: Krzeszowice, Dobczyce, Skawina, Słomniki, Wieliczka, Gołcza i Raciechówice. Natomiast w strefie bardzo słabej dostępności usytuowane są: Alwernia, Czernichów, Mogilany, Niepołomice, Pcim, Siepraw, Sułkowice, Świątniki Górne, Zabierzów, Igołomia, Kłaj, Igołomia. Pozostałe gminy i miasta mieszczą się w strefie słabej dostępności komunikacyjnej.

Z punktu widzenia potrzeb turystyki szczególne znaczenie ma udostępnienie terenów atrakcyjnych i dobrze zagospodarowanych. Okazuje się że na 13 gmin spełniających te wymogi żadna nie posiada dobrej dostępności komunikacyjnej a 6 z nich usytuowana jest w strefie słabego udostępnienia, 7 natomiast w bardzo słabego.

Punkty transportowe obok funkcji umożliwiających korzystanie z usług transportu publicznego, świadczą także usługi na rzecz podróżnych. Do najważniejszych należą: zakup biletów, rezerwacja miejsc, informacja dotycząca połączeń, cen biletów, przesiadek, przechowanie bagażu, usługi sanitarne i wiele usług towarzyszących, zadaniem których jest zapewnienie wygody podróżowania. Warunkiem nieodzownym dla zapewnienia tych usług jest dostosowanie kubatury i urządzeń dworców do wielkości przewozów pasażerskich.

Ogólnie rzecz biorąc stan w tej dziedzinie komunikacji jest niezadawalający. Większość dworców i stacji kolejowych była zbudowana pod koniec ubiegłego wieku. Dlatego jest mocno przestarzała i wyeksploatowana, niedostosowana do obecnych wymogów w tej dziedzinie. Powszechne niezadowolenie budzi sprzedaż biletów i rezerwacje. Powodem tego niska mechanizacja i komputeryzacja w sprzedaży miejscówek. Ponadto brak jest pomieszczeń do przechowywania i przemieszczania bagażu. Niedostateczne jest również zaplecze sanitarne.

Jeszcze gorsza sytuacja panuje w transporcie autobusowym. Na terenie woj. krakowskiego są zaledwie 4 dworce. Większość przystanków autobusowych nie posiada zasłonięcia chroniącego podróżnych przed złymi warunkami atmosferycznymi.

W związku z tym zachodzi pilna potrzeba rozbudowy i modernizacji większości stacji i dworców zarówno kolejowych jak i autobusowych. Za szczególnie pilne należy uznać modernizację głównych dworców kolejowego i autobusowego oraz portu lotniczego w Krakowie.

3.2.6. Warunki dojazdu do Krakowa

Należyte udostępnienie sieci PKP i PKS ma duży wpływ na właściwe zaspokojenie potrzeb ludności mieszkającej tu na stałe lub przyjeżdżającej do Krakowa. Dla tych drugich istotne znaczenie mają warunki dojazdu do tego miasta z innych rejonów kraju oraz z zagranicy. W tej dziedzinie dominujące znaczenie ma transport kolejowy. Zgodnie z podziałem zadań przewozowych w naszym systemie transportu główny ciężar przewozów pasażerskich

na długich trasach spoczywa na PKP. Transport lotniczy i autobusowy spełnia tutaj rolę uzupełniającą [1].

Na kształtowanie się warunków dojazdu do Krakowa składa się wiele czynników. Na plan pierwszy spośród nich wysuwa się usytuowanie jego w stosunku do innych polskich miast, stan techniczny sieci kolejowej i taboru oraz organizacja połączeń (rozkład jazdy).

Zasadniczą rolę w przewozach turystycznych spełnia długość przejazdu. Decyduje ona o czasie i kosztach przejazdu. Kształtowanie jej zależy od lokalizacji rozpatrywanych miejscowości oraz układu sieci kolejowej i przebiegu połączeń między nimi.

Z przeprowadzonych badań wynika, że długość dojazdu do Krakowa z innych miast wojewódzkich jest bardzo zróżnicowana. Wynosi ona od 78 km na trasie Tarnów - Kraków do 653 km na trasie Koszalin - Kraków, przy średniej wynoszącej 367 km. 27% połączeń kolejowych osiąga długość poniżej 300 km, 63% od 300 do 600 km, oraz 10% powyżej 600 km. Widzimy zatem, że przewagę mają połączenia dalekobieżne. Stawia to przed transportem zastrzone wymagania w dziedzinie jakości usług przewozowych. Chodzi tu przede wszystkim o zapewnienie przewozom turystycznym odpowiedniej szybkości i bezpośredniości przejazdu jak zapewnien wysokiego komfortu jazdy.

Ocenę długości przejazdu można przeprowadzić tylko na ile ona jest racjonalna i uzasadniona w świetle lokalizacji rozpatrywanych miejscowości i układu linii kolejowych między

1. Prażanowski B., Dostępność komunikacyjna wybranych rejonów turystycznych w Polsce. Instytut Turystyki. Kraków 1979.

nimi. Do tego celu służy współczynnik wydłużenia długości przejazdu z miast wojewódzkich do Krakowa liniami kolejowymi. Pod pojęciem tym należy rozumieć stosunek odległości rzeczywistej, mierzonej wzdłuż linii kolejowej po której przebiega połączenie między miastami a odległością w linii prostej. Wskazuje on na ile odległość rzeczywista odbiega od linii prostej. Przy zbyt dużej rozbieżności między nimi przewozy na danej trasie należy uznać za nieracjonalne z powodu zbyt dużej długości i kosztów przewozu.

W świetle przeprowadzonych badań okazało się, że przeciętne długości przejazdu do Krakowa wynoszą 1.40 godziny a rozpiętość tego wskaźnika zamyka się w granicach 1.04 na trasie Kraków - Tarnów do 2.38 na trasie Nowy Sącz - Kraków. Na ogólną liczbę 48 połączeń 12 wykazuje wydłużenie długości sięgające do 1.20, 21 połączeń do od 1.20 do 1.40, 10 od 1.40 do 1.60 oraz pozostałe powyżej 1.60. Przyjmując współczynnik 1.40 jako graniczny w ocenie długości, stwierdzono, że 31% połączeń z miast wojewódzkich do Krakowa charakteryzuje się nadmiernym wydłużeniem i nieracjonalnymi warunkami dojazdu. Przyczyną tego stanu jest niedoinwestowanie sieci kolejowej na niektórych obszarach oraz niewłaściwie zaplanowany przebieg połączeń na niektórych trasach.

Z pokonywaniem odległości wiąże się ściśle czas przejazdu. Jest on funkcją odległości i szybkości. Z uwagi na rosnącą z każdym rokiem wartość społeczną czasu chodzi o maksymalne skracanie czasu przejazdu. Przeciętny czas przejazdu między Krakowem a miastami wojewódzkimi wynosi 6.54 godz. a rozpiętość jego waha się w granicach od 1.48 godz. na trasie Tarnów - Kraków. Czas dojazdu do Krakowa z 12% miast wojewódzkich jest niższy niż 3 godz., dla 31% wynosi od 3 do 6 godz., dla 38% wynosi od 6 do 9 godz., oraz 19% powyżej 9 godzin.

Z czasem przejazdu ściśle wiąże się szybkość przejazdu. Należy ona do właściwie najbardziej preferowanych przez podróżnych. Przeciętna szybkość z miast wojewódzkich do Krakowa osiąga 53.2 km\godz. A rozpiętość jej kształtuje się od 30.1 km na trasie Bielsko - Kraków do 94.2 na trasie Warszawa - Kraków. 27% ogółu pociągów w połączeniach z Krakowem osiąga szybkość poniżej 50 km\godz., 46% kursuje z szybkością od 50 do 60 km\godz oraz pozostałe 27% powyżej 60 km\godz. Przyjmując 50 km\godz. jako wskaźnik graniczny dla oceny przejazdu pociągami dalekobieżnymi stwierdzono, że 27% ogółu połączeń nie osiąga wystarczającej szybkości. Oznacza to jednocześnie, że i czas przejazdu na tych trasach jest zbyt długi. Powodem niedostecznej szybkości są wieloletnie zaniedbania stanu technicznego sieci i taboru, niedostateczna ilość bezpośrednich połączeń oraz słabe skomunikowanie pociągów w połączeniach pośrednich.

Dogodność dojazdu do Krakowa zależy w dużej mierze od bezpośredniości dojazdu, zapewniającego bezprzesiadkową podróż. Kraków w 1989 r. obsługiwało 39 dalekobieżnych pociągów bezpośrednich, które zapewniają bezpośredni dojazd do miast z 30 ośrodków wojewódzkich. Z pozostałych 18 można dojechać połączeniami pośrednimi z 1 przesiadką, w 1 przypadku z dwoma przesiadkami.

Przyjmując średnie krajowe w zakresie bezpośredniości, szybkości oraz racjonalności czasu, długości i kosztów przejazdu dokonano oceny jakości warunków dojazdu do Krakowa. W rezultacie tych badań okazało się, że na 48 analizowanych połączeń 22 oferują dobre warunki dojazdu, 9 słabe oraz 17 bardzo słabe. Najgorszymi warunkami dojazdu z miast wojewódzkich charakteryzują się: Biała Podlaska, Bielsko, Jelenia Góra, Konin, Łomża, Nowy Sącz, Ostrołęka, Płock, Sieradz, Skierniewice Słupsk oraz Wałbrzych.

U podłoża tego stanu rzeczy leżą m.in:

- mała ilość dalekobieżnych połączeń bezpośrednich do Krakowa,
- nadmierne wydłużenie długości przejazdu połączeniami kolejowymi na skutek niekorzystnie wykształconego układu linii kolejowych lub określonego zaplanowania przebiegu połączeń dalekobieżnych,
- niedosteczna szybkość pociągów, zwłaszcza pośpiesznych,
- nieracjonalny czas przejazdu z racji krętego lub określonego przebiegu połączeń kolejowych lub niedostecznej szybkości,
- zbyt wysokie koszty przejazdu spowodowane nadmierną długością przejazdu,
- słabe skomunikowanie pociągów w połączeniach pośrednich kursujących w późnych godzinach wieczornych lub nocnych.

W związku z tym warunki dojazdu do Krakowa z wielu miast wojewódzkich są bardzo uciążliwe jak również mało racjonalne pod względem czasu, kosztów przejazdu. Stan ten niewątpliwie ujemnie odbija się na efektywności wypoczynku i prowadzi do zachwiania równowagi pomiędzy czasem przeznaczonym na podróż a wykorzystaniem efektywnie na wypoczynek. To samo dotyczy wydatków finansowych przeznaczonych na te cele. Dla dopełnienia całości obrazu trzeba wspomnieć o bardzo niskim komforcie jazdy. Znaczna część taboru jest przestarzała, urządzenia techniczne wyeksploatowane i zdemolowane a stan sanitarny wręcz kompromitujący.

Według badań prowadzonych w Instytucie Turystyki publiczne środki transportu (PKP, PKS i LOT) nie są w stanie w pełni zaspokoić potrzeb przewozowych turystyki. Powodem tego jest zbyt mały potencjał przewozowy. Niedostosowanie podaży w czasie podaży usług przewozowych do popytu i w przestrzeni. O ile w

Krakowie występowała duża nadwyżka usług przewozowych w skali globalnej w stosunku do zapotrzebowania turystyki, to w dojazdach do Zakopanego zanotowano deficyt w wysokości 42% a w dojazdach do Nowego Sącza 33%.

Rozpatrując popyt i podaż rozbiciu na miesiące, stwierdza się ogromne niedobory podaży usług przewozowych w czasie sezonu turystycznego. Wiąże się to z małą elastycznością czasową w świadczeniu usług przez transport publiczny. Wiąże się to z jednoczesnością "produkcji" i "konsumpcji" usług przewozowych. Nie można ich magazynować, konieczna jest duża elastyczność w świadczeniu usług. Pomimo, że w okresie letnim uruchamiane są dodatkowe sezonowe połączenia kolejowe to występuje duży deficyt usług przewozowych. Ich zdolność przewozowa pokrywa zaledwie połowę potrzeb wynikających z przyrostu ruchu turystycznego w czasie lata. Ponadto długo termin ich kursowania nie pokrywa się z długością sezonu letniego w poszczególnych regionach turystycznych.

Ogólnie rzecz biorąc zagospodarowanie transportowe, dostępność sieci, warunki dojazdu i podaż usług przewozowych transportu publicznego nie zaspakaja w pełni potrzeb związanych z turystyką.

3.3. TURYSTYCZNY RYNEK PRACY W KRAKOWIE

Jako cel badań, przyjęto określenie rozmiarów zatrudnienia w turystyce w Krakowie na przełomie 1989 i 1990 r. a także charakterystyka struktury zatrudnienia w turystyce. Pod uwagę brano takie czynniki jak płeć, wykształcenie, charakter umowy o pracę, fluktuacje zatrudnienia w poszczególnych jednostkach. Analizy te posłużyły do oceny kadry turystycznej miasta Krakowa. Drugim celem badań była ocena potrzeb zgłaszanych przez pracodawców na kwalifikowaną kadrę turystyczną. Generalnie natomiast wyniki badań mają posłużyć do oceny rangi turystycznego rynku pracy w Krakowie - mieście spełniającym funkcję międzynarodowego centrum turystycznego.

3.3.1. Zatrudnienie w turystyce w Krakowie w 1989 r.

Pod koniec 1989 r. na terenie województwa krakowskiego działały 24 biura turystyczne dysponujące łącznie 47 placówkami obsługi (ekspozytury, oddziały, filie). W okresie ostatniego półrocza powstało kilkadziesiąt prywatnych biur podróży, zatrudniających ponad 200 osób. Są to małe jednostki, najczęściej spółki z o.o., prowadzące działalność w zakresie przewozów turystycznych, wizowania paszportów, rzadziej natomiast dysponujące własną bazą noclegów. Świadcza więc one najczęściej usługi pośredniczące. Wykaz prywatnych jednostek turystycznych wraz z profilem ich działalności zawiera załączony wykaz.

W Krakowie - mieście pretendującym do roli międzynarodowego centrum turystycznego w bezpośredniej obsłudze ruchu turystycznego zatrudnionych jest około 1.2 % ogółu pracowników gospodarki społecznej, oraz około 5% zatrudnienia w sferze

usług. W okresie ostatniej dekady zatrudnienie w turystyce w regionie krakowskim rosło - za wyjątkiem lat 1981-82 (stan wojenny). Dynamika wzrostu w latach 1975 - 88 osiągnęła 125% [11]. Należy jeszcze zwrócić uwagę na wysoki stopień korelacji między zatrudnieniem w turystyce a rozmiarami ruchu turystycznego, kształtuje się on na poziomie 0.911.

W tabeli 11 zawarto informacje o zatrudnieniu w gospodarce społecznej w 1989 r. wraz z wyszczególnieniem dwóch sektorów: turystyki wraz z wypoczynkiem oraz kultury fizycznej i sportu. Proporcje te ilustruje bardzo obrazowo rys. 1. Jeżeli weźmiemy pod uwagę spadek zatrudnienia w gospodarce społecznej na początku 1990 roku w związku z restrukturyzacją gospodarki, to okaże się, że poziom zatrudnienia w turystyce w Krakowie będzie wyższy niż podana wyżej wartość 1.2%. Szacować można tę wartość na ca 3 - 4%, łącznie z żywiołowo rozwijającym się w I i II kwartale sektorem prywatnym turystyki.

3.3.2 Struktura krakowskiej kadry turystycznej

W turystyce, podobnie jak w innych usługach, dominują kobiety, stanowiąc ponad 64% ogółu zatrudnionych. Pracownicy turystyki to przeważnie ludzie młodzi (do 35 roku życia), których jest około 50% [6]. W Krakowie turystyka jest zjawiskiem raczej całorocznym, stąd też znikoma liczba pracowników sezonowych (tabela 11 i wykres 1.).

1. J. Kruczała, B. Guzik, Teoretyczne problemy zatrudnienia w gospodarce turystycznej, artykuł złożony do druku do Zeszytów Naukowych AE Kraków [1990 r.].

TABELA 11. ZATRUDNIENIE W GOSPODARCE USPOŁECZNIONEJ WG
DZIAŁÓW I GAŁĘZI GOSPODARKI NARODOWEJ W 1989 R. WOJ. MIEJSKIE
KRAKOWSKIE

OGÓŁEM	Pełnozatrud. i niepeł.na podst.etat.	w tym kobiety	w tym niepełno- zatrudnieni	sezonowi zatrud. dorywczo	ucznio- wie
Sfera prod naterialnej	382 168 254 056	184430 97932	54 594 24 866	5390 3928	15924 15442
KF I S	1 597	519	1 085	14	1
TUR. I WYPOCZ	4 762	3049	597	40	232

źródło - materiały WUS Kraków i badania własne

Struktura zatrudnionej kadry pod względem rodzaju działalności kształtuje się różnorodnie, w zależności od charakteru zadań przedsiębiorstwa, biura podróży, hotelu czy organizacji turystycznej. Około 60% ogółu zatrudnionych to kadra działalności podstawowej, świadczącej bezpośrednio usługi turystyczne.

Pracownicy etatowi zatrudnieni są w jednostkach obsługi ruchu turystycznego w liczbie 4762 tys. osób. W grupie tej zdecydowana przewaga mają osoby pracujące w hotelach i gastronomii przyhotelowej (77%), stosunkowo mniejszy udział mają osoby pracujące w biurach i przedsiębiorstwach turystycznych (23%).

TABELA 12. STRUKTURA ZATRUDNIONYCH WG WYKSZTAŁCENIA
W WOJ. M. KRAKOWSKIM PRACOWNIKÓW PEŁNOZATRUDNIONYCH. W ODSETKACH

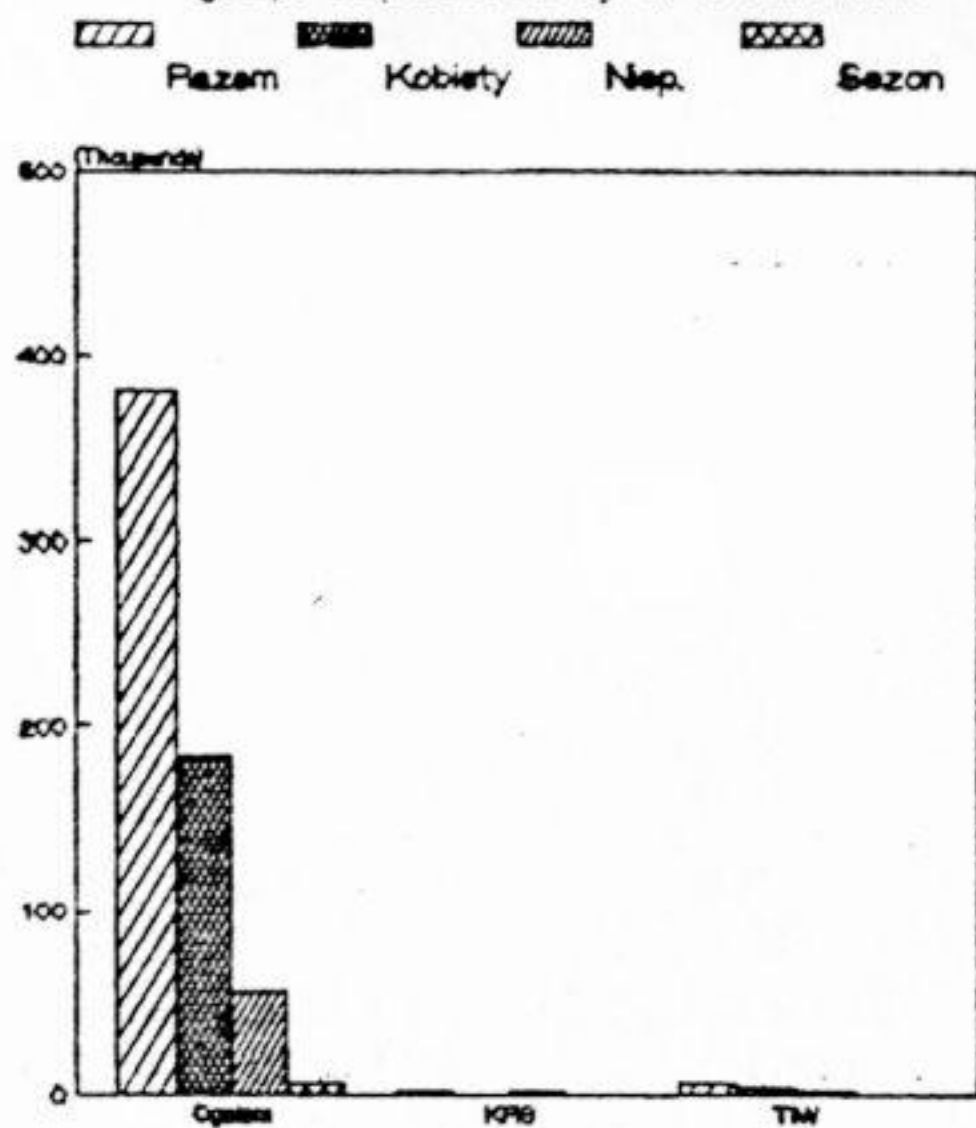
	Zatrud. ogółem	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólno- kształ.	zasad. zawodo- we	podsta- wowe
OGÓŁEM	329 945	16.7	23.2	7.3	28.3	24.1
KF I S	1 151	13.0	23.3	13.4	36.1	13.6
TUR. I WYPOCZ	4 762	9.8	24.1	8.9	21.8	25.2
A. GOSP.USPŁ.	4 116	8.9	26.9	9.2	24.9	27.5
B. SEK. PRYW.	201	48.7	17.4	9.5	6.5	17.9

źródło - materiały WUS Kraków i badania własne

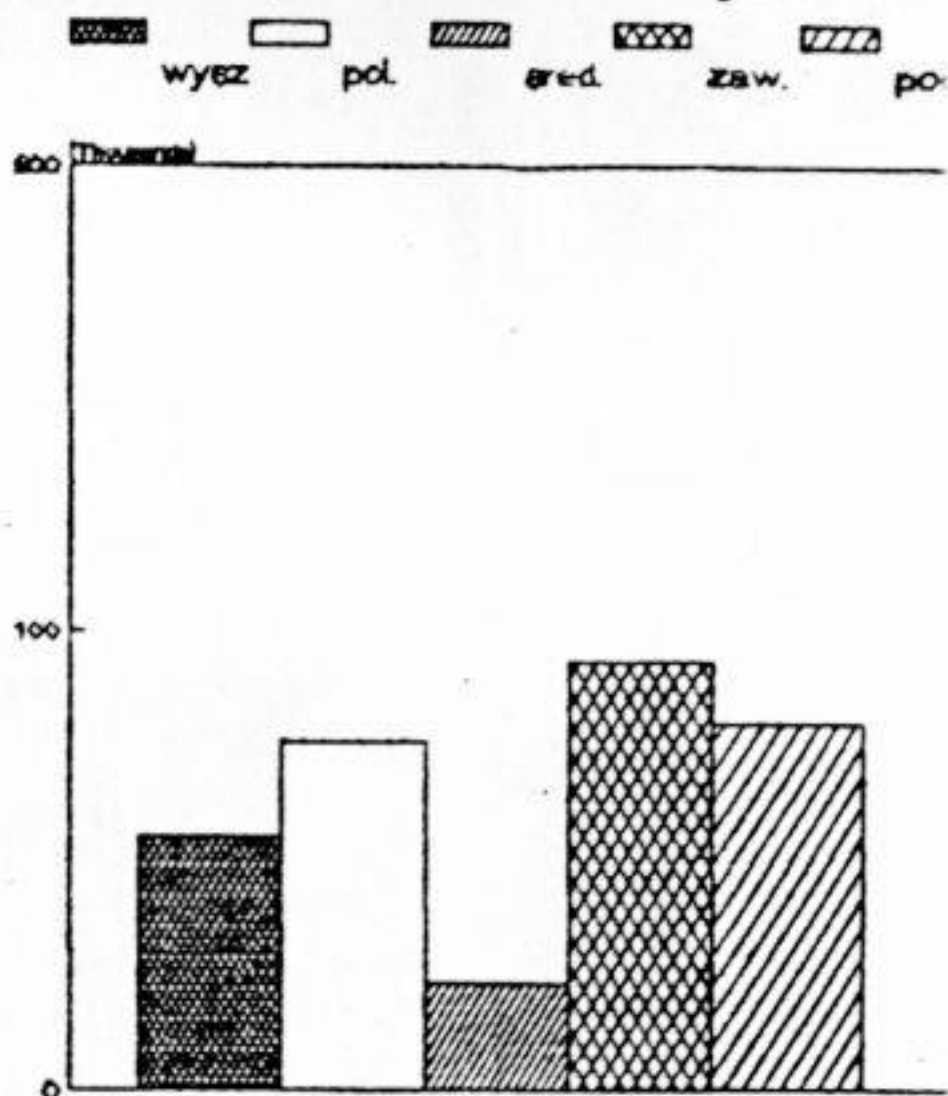
W latach 1977-83 korzystnie zmieniła się struktura kwalifikacji kadr zatrudnionych w turystyce, głównie poprzez liczniejsze angażowanie do pracy absolwentów różnego typu szkół i uczelni oraz szerokie uczestnictwo pracowników turystyki w różnorodnych formach podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Mimo to, na tle całości zatrudnionych w gospodarce społecznej w

woj. m. krakowskim zauważyć można realtywnie niższy poziom wykształcenia kadr turystycznych. Daje się to zauważyć zwłaszcza w odniesieniu do pracowników legitymujących się wykształceniem wyższym (16.7% wśród pracowników ogółem i 9.8% pracowników branży turystycznej. Mniej natomiast niż w całej populacji pracowników regionu krakowskiego notujemy pracowników o wykształceniu zawodowym (tabela 12. oraz rys. 2, 3 i 4.).

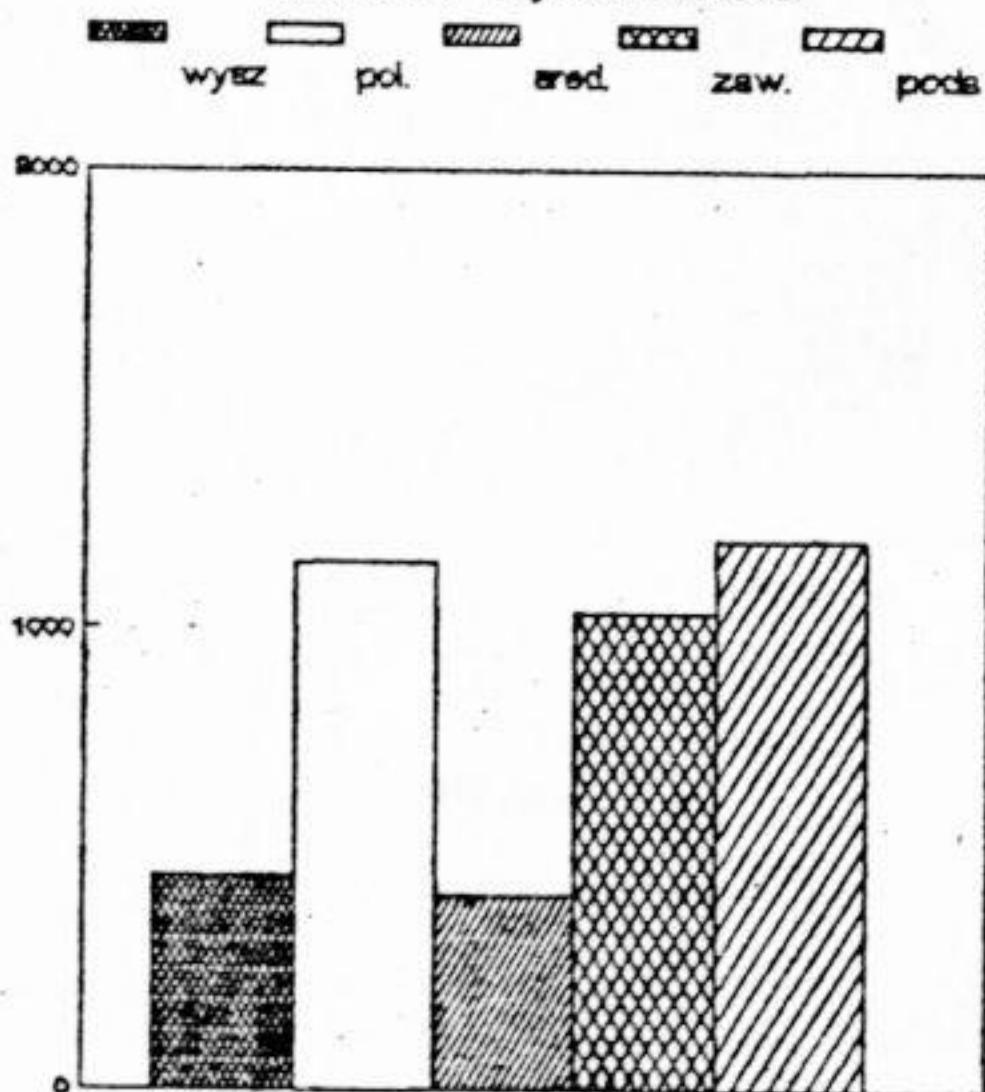
Rys. 1. Zatrudnienie
w gosp. uspołecznionej w Krakowie

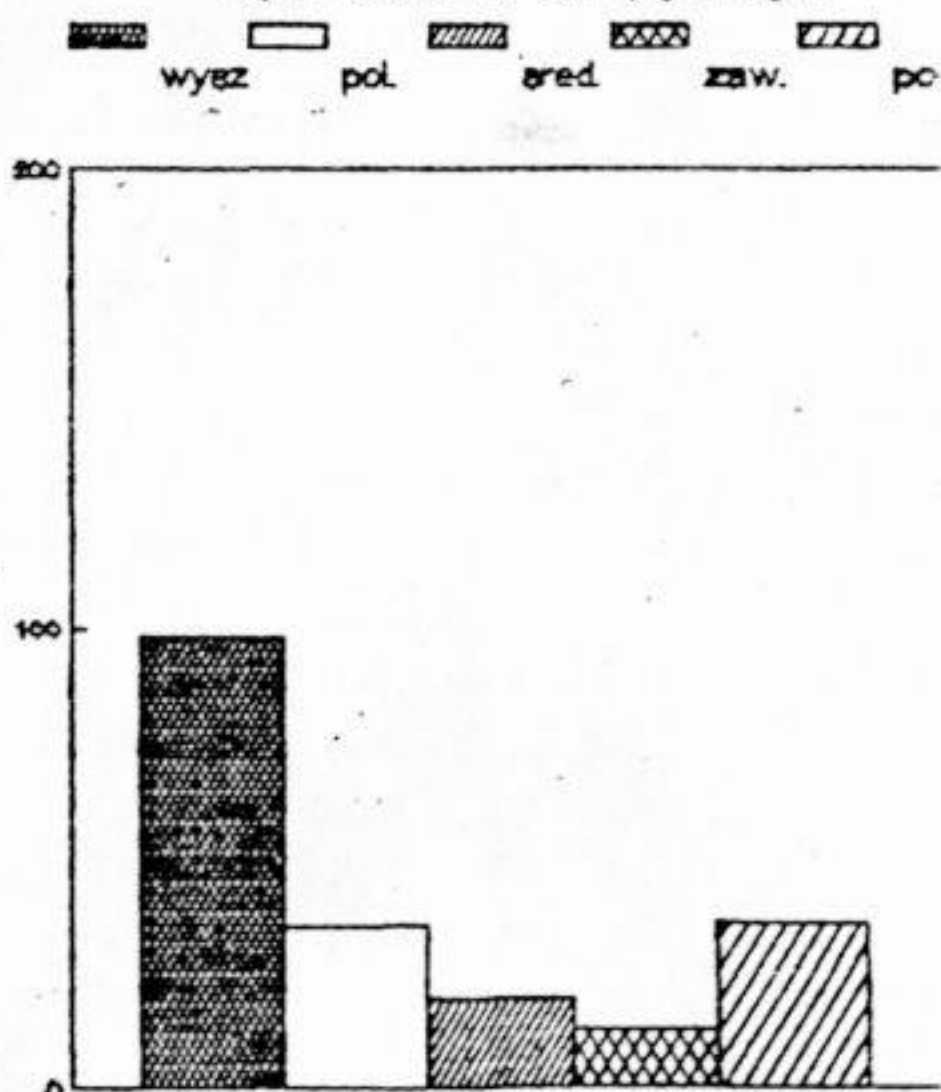
Rys. 2. Wykształcenie w gosp.
uspołecz. w Krakowie - ogółem

Rys. 3. KADRA TURYSTYCZNA
struktura wykształcenia

Rys. 4. KADRA TURYSTYCZNA
wykształcenie w sek. prywatnym

W skali globalnej - w turystyce - stopień zgodności zawodu wyuczonego z zawodem wykonywanym jest zadowalający, z wyjątkiem pracowników z wykształceniem wyższym. W grupie tej są duże rezerwy, a aż 35% pracowników kwalifikuje się do przesunięcia na inne stanowiska, odpowiadające posiadanym przez nich kwalifikacjom. Na stanowiskach, na których wymagane jest wykształcenie wyższe (222 stanowisk w 1989 r.) aż 70% była obsadzona niezgodnie z wymaganiami kwalifikacyjnymi. Przy odpowiedniej polityce kadrowej wszystkie te stanowiska mogłyby być obsadzone prawidłowo - podaż tej grupy kadr na rynku jest bowiem znaczna. Nadal odczuwany jest niedobór kadr z wykształceniem zasadniczym zawodowym, głównie w zawodach gastronomicznych. Zatrudnienie kadr posiadających wykształcenie kierunkowe w krakowskich jednostkach turystycznych przedstawia tabela 13.

Ponadto w prywatnym sektorze turystycznym zarejestrowano następujące ilości wykwalifikowanej kadry:

- mgr turystyki AWF	- 8 osób
- mgr AE specj.tur.	- 2 osoby
- mgr geografii tur.	- 2 osoby
- HOT	11 osób
- ORT	4 osoby

Razem 25 osób

Interesująco przedstawiają się wyniki badań nad strukturą wykształcenia i stażem pracy osób zatrudnionych w krakowskich biurach podróży i hotelach [2].

2. Kształcenie i doskonalenie kadr w turystyce. Z.Kruczek z zespołem (D.Plader, M.Dutkiewicz-Kruczek). Raport końcowy CPBP 08.06 - VI.9 Kraków 1989.

TABELA 13. WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA KADRY KWALIFIKOWANEJ
W BADANYCH JEDNOSTKACH TURYSTYCZNYCH KRAKOWA

Jednostka	ogółem	ORT	HOT	TUR	EKON	GEOGR	INNE
COIT	20	1	1	-	2	1	4
BORT PTTK	19	4	1	-	-	1	1
OZOT ORBIS	35	3	1	1	2	-	-
BUT HARCTUR	16	4	-	-	-	-	-
PZB	6	4	-	-	-	-	-
TAU	15	1	-	-	-	-	-
PZMot	37	-	7	2	-	-	-
BTZ PTTK	24	-	-	-	-	2	-
Oddz. Akad. PTTK	20	-	-	-	-	-	-
Dom Turysty	220	-	12	1	-	-	-
WIERZYNEK	6	-	1	-	-	-	-
SPORTS-TOURIST	20	2	-	-	1	-	-
INTERSTER	22	-	-	-	1	1	-
KALINKA	1	-	-	-	-	-	-
ORBIS	463	100	-	6	4	2	-
ZARZ. WOJ. PTTK	7	-	-	-	-	-	-
PTSM	18	1	2	-	-	-	-
HOTEL FORUM	34	3	25	6	-	-	-
MOTEL KRAK	8	5	3	-	-	-	-
JUVENTUR	29	3	4	1	-	1	-
razem	1020	131	57	17	10	8	5
wskaźnik %	100%	12,8	5,6	1,7	1,0	0,8	0,

Źródło: Kształcenie i doskonalenie

kadr w turystyce. Z. Kruczek z zespołem, op. cit.

Analizując wykształcenie pracowników turystyki można zauważyć, że bardzo niski procent pracowników (16,8) posiada wykształcenie kierunkowe, a bardzo wysoki procent (42,6) średnie ogólne. Około 10% pracowników turystyki zatrudnionych w Krakowie posiada wyższe wykształcenie - dominują tu jednak absolwenci kierunków filologicznych (około 50 %).

TABELA 14. ZROZNICOWANIE RESPONDENTÓW WEDŁUG POSIADANEGO WYKSZTAŁCENIA

	typ wykształcenia	liczba odp.	%
A	zasadn.zaw.	4	2,6
B	średnie og.	66	42,6
C	średnie tur.	9	6
D	zawod. tur.	5	3
E	pomat. tur.	8	5,2
F	pomturalne	10	6,4
G	wyższe tur.	4	2,6
H	wyższe	49	31,6
	razem	155	100

Źródło: Kształcenie i doskonalenie
kadr w turystyce. op.cit.

Przewagę osób z wykształceniem średnim ogólnym tłumaczyć może opinia jednego z respondentów, według którego do pracy w turystyce nie potrzebne są specjalne kwalifikacje ani wykształcenie kierunkowe. Poza tym w sytuacji gdy występują braki kadrowe zatrudnia się takich ludzi, jacy przyjdą. Do czasu kiedy pojawi się ktoś bardziej wykwalifikowany, wcześniej zatrudnione osoby nabędą już pewną ilość praktycznych

umiejetności, więc ze względów oszczędnościowych nie ma sensu zwalnianie ich. W ten sposób tworzy się swego rodzaju "zamknięte koło": do jego środka nie mogą się dostać wykwalifikowane kadry ponieważ trudno wyciągnąć z niego pracowników o niższych kwalifikacjach.

Dokonano też analizy stażu pracy respondentów. Z badań wynika, że około 26% respondentów pracuje 2 - 5 lat, około 37 % ponad 5 lat i aż 37% mniej niż 2 lata, a więc są to kadry niskim stażu pracy w turystyce.

TABELA 15. STAZ PRACY RESPONDENTÓW

lp	czas pracy	liczba odp.	%
1	< 1 rok	29	18,7
2	1 - 2 lat	28	18
3	2 - 5 lat	41	26,5
4	5 - 10 lat	18	11,6
5	10 - 15 lat	13	8,4
6	> 15 lat	26	16,8
razem		155	100

Źródło: Kształcenie i doskonalenie
kadr w turystyce. op.cit.

Poważną rolę w obsłudze ruchu turystycznego odgrywa kadra kontraktowa, która tworzą przewodnicy i piloci wycieczek. Kadra ta liczy łącznie 2.3 tys. osób. Charakter zatrudnienia i ograniczona dyspozycyjność tej kadry nie pozwala na pełne zaspokojenie potrzeb turystów. W 1989 r. w Krakowie wycieczki turystyczne obsługiwane były przez 4 jednostki przewodnickie:

BORT PTTK, Spółka z o.o "Universum", Agencje Turystyki "Turkus" oraz Spółdzielnie Usług Przewodnickich "Renesans".

Największe trudności wynikają z niedostatecznej liczby pilotów i przewodników władających językami obcymi, zwłaszcza w okresie lipiec - wrzesień. W grupie przewodników miejskich po Krakowie jedynie co trzeci przewodnik posiada uprawnienia do prowadzenia wycieczek zagranicznych, przy czym w sezonie turystycznym stan ten nie gwarantuje obsługi wszystkich wycieczek. Ogółem w 1989 r. przewodnicy obsłużyli 193 841 turystów krajowych i 331 143 zagranicznych. W sumie więc obsłużono ponad pół miliona turystów.

Turystyczna kadra społeczna działająca głównie w ramach PTTK obejmuje przewodników turystyki kwalifikowanej, instruktorów, organizatorów turystyki, strażników ochrony przyrody, społecznych opiekunów zabytków, służby kultury szlaków i znakarzy szlaków. W 1989 r. kadra ta liczyła łącznie około 4 000 uprawnień. Spadek aktywności społecznej na przełomie lat 80 - tych zahamował dopływ kadr społecznych do turystyki. Przyczyna tego stanu jest również wyeliminowanie z kadry społecznej uprawnień kierownika wycieczek szkolnych.

Główna forma pozyskiwania kadry kontraktowej do obsługi ruchu turystycznego są kursy przewodników miejskich i terenowych oraz kursy pilotów wycieczek zagranicznych. Kadra zawodowa wywodzi się m.in. z absolwentów szkolnictwa średniego o charakterze paraturystycznym oraz AWF i AE.

3.3.3. Ocena potrzeb na wykwalifikowaną kadre turystyczna w Krakowie

W świetle wypowiedzi pracodawców - dyrektorów krakowskich jednostek turystycznych w 1988 r. oceniono potrzeby kadrowe a szczególnie zapotrzebowanie na kadre wykształconą kierunkowo. Ilościowa ocena potrzeb odniesiono do pięciu typów turystycznego wykształcenia:

- kadry o wykształceniu średnim zawodowym, pomaturalnym (technik obsługi ruchu turystycznego i technik hotelarstwa),

- kadry o wykształceniu wyższym kierunkowym (magister turystyki AWF, magister ekonomii o specjalności turystyka i magister geografii ze specjalizacją turystyki).

W świetle badań okazało się, że najbardziej poszukiwanym na rynku pracy jest absolwent studium pomaturalnego lub zawodowej szkoły o tytule technik obsługi ruchu turystycznego (dwie trzecie potrzeb). Na drugiej pozycji znajdują się magistrowie turystyki AWF (prawie 15%) a na trzeciej magistrowie ekonomii (6.5%), nieznacznie wyprzedzający techników hotelarstwa. Najmniejsze zapotrzebowanie zgłoszone zostało na magistrów geografii turystyki, zresztą zgodnie z przypuszczeniem, albowiem kadry te nie są przygotowywane do pracy w biurach turystycznych czy hotelach (patrz tab.16).

Respondenci wskazywali często na szczególną sytuację na rynku pracy. Okres poszukiwania pracy jest niezharmonizowany z możliwością znalezienia wolnych etatów. Kolejnym mankamentem polityki kadrowej jest brak praktyki planowania przez szkoły i uczelnie zatrudnienia ich absolwentów.

Jak wynika z rozmów z respondentami potrzeba zatrudnienia kwalifikowanych kadr nie jest zaspokojona [8]. Pracodawcy jako przyczynę niezatrudniania kadry z --wykształceniem kierunkowym podają, że nie przewidziano miejsc pracy w aktualnej strukturze

TABELA 16. OCENA ZAPOTRZEBOWANIA NA KWALIFIKOWANĄ KADRĘ
TURYSTYCZNĄ BADANYCH JEDNOSTKACH

Lp	jednostka	ogółem	ORT	HOT	TUR	EKON	GEOGR
1	COIT	-	-	-	-	-	-
2	BORT PTTK	3	2	-	1	-	-
3	OZOT ORBIS	+	+	+	+	+	+
4	BUT HARCTUR	-	-	-	-	-	-
5	PZB	-	-	-	-	-	-
6	TAU	1	-	-	1	-	-
7	PZMot	-	-	-	-	-	-
8	BTZ PTTK	7	1	-	2	2	2
9	Oddz. Akad. PTTK	1	-	-	1	-	-
10	Dom Turysty	3	-	3	-	-	-
11	WIERZYNEK	4	-	1	1	1	1
12	SPORTS-TOURIST	+	+	+	+	+	+
13	INTERSTER	6	+	+	+	+	+
14	KALINKA	-	-	-	-	-	-
15	ORBIS	365	300	-	45	15	5
16	ZARZ. WOJ. PTTK	-	-	-	-	-	-
17	PTSM	1	-	1	-	-	-
18	HOTEL FORUM	+	+	+	+	+	+
19	MOTEL KRAK	-	-	-	-	-	-
20	JUVENTUR	-	-	-	-	-	-
razem		391	303	5	51	18	8
wskaźnik procentowy		100%	77	1	13	5	2

Źródło: Kształcenie i doskonalenie
kadr w turystyce. op.cit.

jednostek, co wydaje się być niezbyt prawdziwe - prawie wszystkie stanowiska pracy w turystyce wymagają kadry fachowo przygotowanej. Tak odpowiedziało prawie 40% pracodawców. Jedna czwarta badanych narzekała, że nikt z absolwentów do nich się nie zgłosił, a tylko 13% stwierdziło, że oferowane warunki płacowe nie odpowiadały zgłaszającym się.

Aktualna sytuacja na rynku pracy (istniejące bezrobocie) tworzy korzystne warunki dla pracodawców w doborze odpowiedniej, kierunkowo przygotowanej kadry. Symptomy tego zjawiska można obserwować na przykładzie kadry pracującej w prywatnych biurach turystycznych organizowanych w ostatnim okresie czasu. Ta struktura tej kadry przedstawia się korzystniej niż w "starych" biurach sektora uspołecznionego.

L I T E R A T U R A

1. Domaszewicz R., Próba oceny wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej w regionie krakowskim. Problemy Ekonomiczne nr 2/68, PWE Kraków.
3. Gajewski J., System zwiedzania Krakowa przez turystów w świetle rewaloryzacji zabytkowych zespołów Starego Miasta. Mnp Instytut Turystyki Kraków 1983.
4. Gołaszewski t., Zasada atrakcyjności w andragogice. Zeszyt Muzeum Narodowego T. VIII, Kraków 1964.
5. Guzik H., Mierniki oceny poziomu kadr kwalifikacyjnych w gospodarce turystycznej, Biul. Inf. IT, 1983, nr 3.
6. Guzik H., Wykorzystanie metody ankietowej do analizy zatrudnienia kadr turystycznych (na przykładzie woj. miejskiego krakowskiego), Zeszyty Nauk. AE Kraków, 1981, nr 142.
7. Jagusiewicz A., Przestrzenna polityka turystyczna 1986-1995. Instytut Turystyki. Warszawa 1986.
8. Kruczek Z, Sacha S, Geografia turystyczna Polski. Wydawnictwo skryptowe. AWF Kraków 1990.
9. Kruczek Z, Pietrukowicz A, Wpływ atrakcyjności turystycznej na kształtowanie się popytu i podaży w regionie krakowskim. W: RYNEK TURYSTYCZNY - FUNKCJONOWANIE I TENDENCJE. TWWP Kraków 1985.
10. Kołodziejczyk A., Funkcjonowanie placówek muzealnych województwa krakowskiego z punktu widzenia świadczenia usług przewodnicko-informacyjnych. Instytut Turystyki. Kraków 1977.

11. Król A., Turystyczny transfer pieniądza związany z bazą materialną Krakowa. Biuletyn Informacyjny Instytutu Turystyki, Warszawa 1979.

12. Kruczała J., Guzik B., Teoretyczne problemy zatrudnienia w gospodarce turystycznej, artykuł złożony do druku do Zeszytów Naukowych AE Kraków [1990 r.].

13. Kształcenie i doskonalenie kadr w turystyce. Z. Kruczek z zespołem (D. Plader, M. Dutkiewicz-Kruczek). Raport końcowy CPBP 08.06 - VI.9 Kraków 1989.

14. Kadry w turystyce. Praca zbiorowa pod red. Z. Kruczka. AWF - Instytut Turystyki Kraków 1990.

15. Kraków na tle dużych miast. Województwo krakowskie na tle Polski w latach 1968 - 1987, WUS Kraków 1988.

16. Plan przestrzenny zagospodarowania turystycznego Polski do 1990 r. Instytut Turystyki i GKKFiT Warszawa, 1973.

17. Perspektywy rozwoju turystyki w województwie miejskim krakowskim, Urząd Miasta, WKFSiT, Biuro Rozwoju Krakowa, Kraków 1987.

18. Przybyszewska-Gudelis R., Grabiszewski M., Iwicki S., Problematyka waloryzacji i zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych w Polsce. Instytut Turystyki, Warszawa 1979.

19. Rekret B., Baza noclegowa miasta Krakowa w latach 1967 - 73. Zeszyty Naukowe AE nr 103. Prace z zakresu ekonomiki turystyki. Kraków 1978.

20. Rogalewski O., Podstawy gospodarki przestrzennej w turystyce. Ruch turystyczny. Materiały i Dokumenty nr 1\2, Warszawa 1972.
21. Prażanowski B., Dostępność komunikacyjna wybranych rejonów turystycznych w Polsce. Instytut Turystyki. Kraków 1979.
22. Prażanowski B., Dostępność komunikacyjna przestrzeni turystycznej. Część II. Analiza. Instytut Turystyki. Kraków 1989.
23. Spaczyński P., Usługi gastronomiczne w obsłudze ruchu turystycznego na przykładzie woj. m. krakowskiego. Zeszyty Naukowe AE nr. 151, Prace z zakresu ekonomiki turystyki. Kraków 1982.
24. Skibińska B., Atrakcyjność wielkich centrów krajoznawczych Polski w ocenie turystów zagranicznych. W: Ruch turystyczny, SGPIS, Warszawa 1975, nr 2(43).
25. Spis Zabytków Architektury i Budownictwa.. MKiSZ, Warszawa 1964.
26. Warszyńska J., Ocena zasobów środowiska naturalnego dla potrzeb turystyki (na przykładzie woj. krakowskiego). Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne nr 36, PWN Kraków 1974.
27. Warszyńska J., Jackowski A., Turystyka w regionie krakowskim. PAN Oddział w Krakowie. 1971.
28. Wykaz i klasyfikacja miejscowości turystycznych w Polsce. cz. I. Miejscowości o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i regionalnym. GKKFiT, Departament Urzędów Sportowych i Turystycznych. Warszawa 1965.

Tabela 1. Muzea w Krakowie i woj. miejskim krakowskim.....	11
Tabela 2. Wielkość krajowego przyjazdowego ruchu turystycznego do Krakowa w latach 1980 - 1989.....	25
Tabela 3. Krajowy przyjazdowy ruch turystyczny do woj. miejskiego krakowskiego w 1989 wg biur podróży.....	28
Tabela 4. Turystyka wyjazdowa z Krakowa za pośrednictwem biur podróży w 1989 roku.....	29
Tabela 5. Zagraniczny przyjazdowy ruch turystyczny do Krakowa w 1989 r.....	31
Tabela 6. Sezonowość ruchu turystycznego przyjazdowego do woj. miejskiego Krakowskiego w 1988 roku.....	35
Tabela 7. Baza noclegowa woj. miejskiego krakowskiego w roku 1989.....	38
Tabela 8. uspołecznione zakłady gastronomiczne w Krakowie.....	44
Tabela 9. Wskazniki sieci handlowej w wielkich miastach Polski w 1988 r.....	46
Tabela 10. Ilość punktów transportowych wielkość zaplecza przypadającego na 1 punkt w Krakowie oraz innych ośrodkach krajoznawczych.....	
TABELA 11. ZATRUDNIENIE W GOSPODARCE USPOŁECZNIONEJ WG DZIAŁÓW I GAŁĘZI GOSPODARKI NARODOWEJ W 1989 R. WOJ. MIEJSKIE KRAKOWSKIE.....	63
TABELA 12. STRUKTURA ZATRUDNIONYCH WG WYKSZTAŁCENIA -W WOJ. M. KRAKOWSKIM PRACOWNIKÓW PEŁNOZATRUDNIONYCH W ODSETKACH.....	64
TABELA 13. WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA KADRY KWALIFIKOWANEJ W BADANYCH JEDNOSTKACH TURYSTYCZNYCH KRAKOWA.....	66
TABELA 14. ZROZNICOWANIE RESPONDENTÓW WEDŁUG POSIADANEGO WYKSZTAŁCENIA.....	69
TABELA 15. STAZ PRACY RESPONDENTÓW.....	70
TABELA 16. OCENA ZAPOTRZEBOWANIA NA KWALIFIKOWANĄ KADRĘ TURYSTYCZNĄ BADANYCH JEDNOSTKACH.....	71

ANEKS

\h

TURYSTYCZNY RYNEK PRACY W KRAKOWIE

LP.	N A Z W A J E D N O S T K I	Typ	Lic
1	ABAKUS - PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-HANDLOWE SPÓŁKA O.O	5	
2	AGROMEX SA J.G.U. ZAKŁAD AGENCYJNY NR 15	5	
3	AIR TOUR	1	
4	ALMATUR - BPIT ZRZESZENIA STUDENTÓW POLSKICH	4	
5	AMIGO-TOURIST PRYWATNE BIURO TURYSTYCZNE	5	
6	AMSBANK - SPÓŁKA CYWILNA (filia centrali w Warszawie)	5	
7	AN-KA, BIURO TURYSTYCZNE	5	
8	ANIMA - BIURO GOSPODARCZE SPÓŁKA O.O TT	5	
9	ARCO - BIURO TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ	5	
10	ASTRUM - PRZEDSIĘBIORSTWO WIELOBRANŻOWE SPÓŁKA O.O	5	
11	ASTRUM - Przedsiębiorstwo wielobranżowe	5	
12	AXET	5	
13	AZYMUT - PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWO-HANDLOWE, SPÓŁKA O.O	5	
14	BAKAŁARZ - SPÓŁDZIELNIA PRACY NAUCZYCIELI - Biuro Turystyki	5	
15	BALT-TOUR BIURO TURYSTYCZNE - Oddział Sopotckiego Biura	5	
16	BARBAKAN - KRAKOWSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWO-HANDLOWE	5	
17	BARTEX - PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-USŁUGOWE SPÓŁKA O.O	5	
18	BON VOYAGE - BIURO USŁUGOWO-TURYSTYCZNE	5	
19	COBOS	5	
20	COIT Kraków,	1	
21	CRACLAND-TOUR	5	
22	DEMEL - PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUG TURYSTYCZNO-HANDLOWYCH	5	
23	DREAM IMPORT-EXPORT, USŁUGI TURYSTYCZNE	5	
24	EKO-TOURIST S-KA Z j.g.u	5	
25	ESPERANTOTUR	4	
26	EUROMAN - Biuro Podróży	5	
27	EUROTUR - BIURO USŁUG TURYSTYCZNYCH	5	
28	FELIX - Wielobranżowe Przedsiębiorstwo SPÓŁKA O.O	5	
29	FIDOTURS Spółka Wielobranżowa	5	

30	FUNDUSZ WCZASOW PRACOWNICZYCH	1	
31	GALAPAGOS - Biuro Usług Turystycznych	5	
32	GLOBAL - Prywatna Agencja Podróży, - Katowice	5	
33	GLOBUS - BIURO PODROZY	5	
34	GROMADA - Oddział Okręgowy	2	5
35	HARCTUR - ZHP	4	1
36	IKATUR BIURO TURYSTYCZNE	5	
37	INTERLOCUM	5	
38	INTERNATIONAL - STAN	5	
39	INTERSTER SA . BIURO TURYSTYKI - ODDZIAŁ W KRAKOWIE	4	1
40	INTERTRANS - BIURO POSREDNICTWA SPOŁKA O.O	5	
41	JJT - Biuro Podróży	5	
42	JORDAN Biuro Podróży przy OU PTTK Politechnika Krakowska	4	
43	JUVENTUR - HOTEL SASKI	4	10
44	KAJA - PRYWATNE BIURO KULTURALNO-TURYSTYCZNE	5	
45	KALINKA - BIURO TURYSTYKI TPPR	4	
46	KRAK - BIURO TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ (agent.Przed.Handl-Usług)	5	
47	KRAKOWIAK - BIURO PODROZY PRZY PRZEDSIĘBIORSTWIE WIELOBRANZOWYM	5	2
48	KRAKOWIANKA - OSRODEK SPORU I REKREACJI	4	
49	KRAKOWSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUG SOCJALNO-BUDOWLANE	6	31
50	KRAKTUR - BIURO USŁUG TURYSTYCZNYCH I REKREACYJNYCH	5	
51	KROKUS - BIURO TURYSTYCZNE	5	
52	KZSP - REJONOWY ZAKŁAD DZIAŁALNOŚCI SOCJALNEJ	2	1
53	LAJKONIK - BIURO POSREDNICTWA WIZOWEGO	5	
54	LIMAR - BIURO PODROZY	5	
55	LOGOS-TOUR, BPIT ZNP	4	
56	MAKS - CENTRUM USŁUGOWO-HANDLOWE BRANZY TURYSTYCZNO-SPORTOWEJ	5	
57	MAX - PLENTY PRZEDSIĘBIORSTWO HANDLOWO-USŁUGOWE	5	
58	MINITUR - AGENCJA USŁUG TURYSTYCZNYCH	5	
59	MORSKIE BIURO PODROZY PZB [centrala w Kołobrzegu]	2	
60	MW-SYSTEM, BIURO TURYSTYKI	5	
61	ORBIS - PP HOTELE	1	18

62	ORBIS - PP OKREG W KRAKOWIE	1	25
63	PAGMEN - Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe SPÓŁKA O.O	5	
64	PEGROTUR SA [centrala w Warszawie - Brechta 3]	5	
65	POLMANN - PRZEDSIĘBIORSTWO TRANSPORTOWO-TURYSTYCZNO-HANDLOWE	5	
66	POLTAR - S-KA Z O/O [centrala w Tarnowie ul. Sowińskiego 13/31]	5	
67	PROKON - BIURO OBSŁUGI TURYSTYCZNEJ P. WIELOBRANZOWE SP Z. O.O	5	
68	PROSPER - PRZEDSIĘBIORSTWO ZAGRANICZNE SP. O.O4	5	
69	PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUG SOCJALNYCH I TURYSTYKI	1	
70	PRZESIEBIORSTWO USŁUG SOCJALNYCH BUDOSTAL	6	5
71	PTSM	4	
72	PTSM - Schronisko	4	
73	PTTK - BIURO TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ	4	
74	PTTK - DOM TURYSTY	4	1
75	PTTK - [pracownicy ZG z Krakowa]	4	
76	PTTK CENTRALNY OŚRODEK TURYSTYKI GORSKIEJ I NARCIARSKIEJ	4	
77	PZM Okręgowy Zespół Działalności Gospodarczej	4	1
78	RENESANS - Spółdzielnia Przewodnicka	2	
79	SAGITARIUS - BIURO PODROZY	5	
80	SAWATOUR - PRYWATNE BIURO PODROZY [centr.w Poznaniu-Podgórną 615]		
81	SOLIDARNOSC PRZEDSIĘBIORSTWO WIELOBRANZOWE FG NSZZ RG. MAŁOPOL.	5	
82	SPORT TOURIST - PP	1	
83	SZKOLNE SCHRONISKO MŁODZIEZOWE	4	
84	TAU - Oddział w Krakowie	4	
85	TURKUS - PRYWATNE PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWO-HANDLOWE	5	
86	TURYSTA - Oddział Miedzywojewódzki	2	
87	UNITOUR BIURO TURYSTYCZNE	5	
88	UNIVERSIM - PRZEDSIĘBIORSTWO WIELOBRANZOWE SPÓŁKA O.O	5	
89	VICTOR - BIURO PODROZY	5	
90	VICTORIA - AGENCJA TURYSTYCZNA	5	
91	VITESSE	5	
92	WAWEL TOURIST - KRAKOWSKIE PRZESIEBIORSTWO TURYSTYCZNE	3	5
93	WBT - JUVENTUR	4	

94	WIERZYNEK PP TURYSTYCZNO-GASTRONOMICZNE	3	20
95	WIZTUR BIURO WIZOWE STUDENCKIEJ S-NI PRACY ZACZEK	5	
96	ZW PTTK	4	20

LEGENDA

1. PAŃSTWOWE, 2. SPÓŁDZIELCZE, 3. P. TERENOWE
4. ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH, 5. PRYWATNE

Stan i wykorzystanie bazy noclegowej woj. krakowskiego
=====

w roku 1989 /porównawczo do 1988 r./
=====

/na podstawie skorygowanych sprawozdań statystycznych GUS/

Lp.	Płóć miejsce		Płóć os/noclegów		z wy- ko- rz.	Płóć osób korzystających z noclegów		
	Ogółem	w tym: sezo- nowe	Nominalna	Udzielona		Ogółem	w tym:	
							z HK	z KDL
A. B A Z A O G Ó L N O D O S T Ę P N A =====								
1989 r.	10.322	4.272	2.270.963	1.431.225	63	655.881	130.308	101.004
1988 r.	10.693	4.236	2.262.134	1.388.138	61	629.711	120.273	88.558
wzrost/spadek	-3	+1	+0,5	+3	+2	+1	+2	+14
							+11	
B. B A Z A Z A M K N I Ę T A =====								
1989 r.	2.152	1.296	202.764	181.810	64	37.072	1.372	3.241
1988 r.	2.452	1.459	372.985	219.057	59	36.289	2.765	4.260
wzrost/spadek	-12	-12	-24	-17	+5	+2	-50	-24
							-34	
C. B A Z A N O C L E G O W A - O G Ó Ł E M =====								
1989 r.	12.474	5.568	2.553.732	1.614.466	63	693.953	131.680	104.245
1988 r.	13.145	5.695	2.635.119	1.607.195	61	666.000	123.038	92.827
wzrost/spadek	-5	-2	-3	-0,5	+2	+4	+7	+12
							+9	

Źródło : Urząd Miasta Krakowa , Wydział Młodzieży Kultury Fizy -
cznej i Turystyki. Kraków 1990

A. R A Z A O G Œ E N O D O S T Ę P N A

=====

Nazwa i adres obiektu	Liczba miejsc		Klasyfikacja	Liczba osób nocujących	Liczba miejsc	Liczba osób nocujących	Liczba osób korzystających z noclegów	
	Ogółem	w tym sezonowe		Nominalna	Wzrostowa		Ogółem	w tym:
	2	3	4	5	6	7	8	9

I. H O T E L E

=====

1939 r.	3.728	-	-	1.174.342	796.123	68	323.836	115.687	66.082
1938 r.	3.372	-	-	1.102.830	753.192	68	367.894	100.448	60.517
% wzrost/spadek	-4	-	-	+6	+6	0	+6	+9	+9
								+9	
1. Gracovia, Orbis Kraków	606 607	- -	XXXX XXXX	200.383 202.710	154.502 153.373	77 76	76.989 77.013	25.476 25.503	13.590 13.774
2. Holiday, " Kraków	606 608	- -	XXXX XXXX	212.152 219.444	127.453 131.443	60 60	62.653 66.210	30.187 31.124	5.553 5.881
3. Wanda, " Kraków	240 240	- -	XXXX XXXX	85.230 87.360	38.434 40.257	45 46	20.564 21.127	9.136 8.803	3.420 3.784
4. Forum, " Kraków	535 532	- -	XXXX XXXX	194.361 60.034	104.607 37.402	51 62	52.499 16.893	26.341 11.531	3.410 470
5. Francuski, " Kraków	n i e 87	e -	c XXX	y n n y 7.970	r e m 6.528	o n t 32	3.403	559	282
6. Monopol, Wawel-Flour, Kraków	55 55	- -	XXX XXX	19.797 19.780	18.216 17.245	92 87	8.807 9.645	882 1.195	1.375 1.318
7. Pod Różą, " Kraków	69 76	- -	VXX VXX	26.457 27.290	21.830 22.064	83 81	6.097 9.781	1.908 2.816	1.218 2.008
8. Pod Kopcem " Kraków	175 175	- -	XXX XXX	62.167 62.929	43.380 40.914	70 65	20.185 22.494	2.642 5.038	5.694 3.840
9. Polski, " Kraków	75 97	- -	XXX XXX	31.553 35.479	27.691 30.243	38 35	13.057 16.516	1.446 2.251	1.996 2.671
10. Europejski, " Kraków	103 103	- -	XX XX	28.913 36.642	25.766 32.028	39 27	13.308 13.152	1.012 1.816	2.696 3.732
11. Polonia, " Kraków	148 148	- -	XX XX	53.069 49.112	47.404 42.723	89 87	24.722 22.563	2.535 2.222	6.036 5.021
12. Farable, " Wieliczka	126 123	- -	XX XX	44.541 43.199	35.003 31.814	79 74	16.294 14.510	535 447	2.793 2.186
13. Pod Gł. Polw. " Kraków	86 103	- -	XX XX	31.620 38.561	28.620 32.065	91 90	12.158 11.343	1.333 661	2.669 2.014
14. " Warszawski " Kraków	65 65	- -	X X	23.234 23.171	20.915 20.797	60 90	12.637 10.132	1.442 1.245	2.337 1.771
15. " Juvetown " Kraków	145 145	- -	XX XX	52.120 47.646	36.935 34.035	71 71	16.256 15.201	3.214 2.632	6.359 5.201

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16. Krakowianka, OSiR Kraków	74 74	- -	x x	27.010 27.084	20.302 19.145	75 71	7.913 8.422	188 148	1.724 841
17. Pod Cz. lwem, WZG Pcim	25 21	- -	x x	9.000 7.586	2.879 3.454	32 56	1.838 2.272	7 96	167 165
18. Orle Gniazdo, " Białe Kościółki	28 28	- -	xx xx	10.048 7.956	2.926 4.251	29 53	2.572 2.683	195 169	225 102
19. Kosynier, " Wierzyce-Bibice	22 22	- -	xx xx	5.346 6.146	3.152 4.309	59 70	2.299 2.635	258 177	176 114
20. U Włodarza, " Alwernia	46 46	- -	x x	16.790 16.652	8.788 7.932	52 48	4.587 4.626	72 28	983 10
21. Sportowy, KS Korona Kraków	47 41	- -	xx xx	17.155 10.936	10.036 6.254	59 57	6.774 1.734	506 28	2.717 193
22. Sportowy, GTS Wisła Kraków	67 67	- -	x x	18.452 18.291	16.894 16.025	92 88	4.520 4.220	375 293	1.002 964
23. Sportowy, KS Świt Krzeszowice	20 35	- -	x x	5.356 4.392	190 1.376	4 31	107 263	3 -	29 -
24. Royal, Kom. Garnizon. Kraków	69 69	- -	xxx -	b r a k d a n y c h					
25. Garnizonowy " Kraków	175 177	- -	xx -	" "	"				
26. Dom Wczas., ULS W-wa Trzemeszno	92 92	- -	x x	33.580 33.672	13.215 14.877	39 44	3.674 3.673	68 268	1.833 1.638
27. Dom Wcz., ZM N. Dęba Trzemeszno	29 29	- -	x x	10.585 10.535	1.819 1.563	17 15	828 683	- -	- -

II. M O T E L E

1989 r.	134	-	-	47.993	42.045	88	20.799	2.829	4.187
1988 r.	148	-	-	56.588	40.271	71	19.476	4.333	2.071
% wzrost/spadek	-9	-	-	-15	+4	+17	+7	-35 +10	+102
1. Krak, Wawel-Tour. Kraków	134 148	- -	xxxx xxxx	47.993 56.588	42.045 40.271	88 71	20.799 19.476	2.829 4.333	4.187 2.071

III. D O M Y W Y C I E C Z K O W E

1989 r.	1.076	-	-	352.338	255.289	72	103.156	3.220	17.117
1988 r.	1.111	-	-	334.194	226.796	68	98.418	2.853	13.959
Wzrost/spadek	-3	-	-	+5	+13	+4	+5	+13 +21	+23
1. Dom Turysty, PTUR Kraków	757 805	- -	II II	280.721 296.616	225.343 202.296	80 75	87.134 85.616	3.129 2.851	16.500 13.593
2. Łódź, " Łódź	31 31	- -	III III	201 2.418	141 557	70 23	125 303	- -	- -
3. Dom Wycieczkowy, "Huta" Kraków	48	-	III III	b r a k d a n y c h					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Na Zarobku, PTW	54	-	III	19.710	9.737	49	2.827	3	40
Kulonica	54	-	III	19.764	8.272	42	2.395	2	96
5. Smol, majazd, WZOS	42	-	III	15.330	8.067	53	5.632	62	303
Głoniki	42	-	III	14.154	7.603	54	5.353	-	270
6. Dom Wyc., M. Marczyk.	63	-	III	17.199	3.783	22	2.290	-	-
Modlniczka	63	-	III	23.056	4.965	22	3.225	-	-
7. Dom Wyc., J. Piotrowska	32	-	III	11.600	3.300	28	1.649	-	23
Kopce	32	-	III	5.184	3.093	60	1.501	-	-
8. Dom Wyc., H. Kozubski	przeniesiony do grupy X. "Inne obiekty"								
Praków	36	-	III	b r a k d a n y c h					
DW IVS, agencja	49	-	III	7.497	4.918	66	3.249	26	251
Kraków	n	i	e	d	z	i	a	z	a

IV. POKOJE GOŚCINNE /uspołecznione/

1989 r.	112	-	-	22.675	9.015	40	3.040	4	876
1988 r.	112	-	-	21.574	6.166	29	3.727	37	151
% wzrost/spadek	0	-	-	+5	+46	+16	-18	-1.001	+180
								+360	
1. Słoneczny, zaj., WZOS	14	-	II	5.110	812	16	442	-	8
Głów	14	-	II	4.956	728	15	459	-	-
2. Grodzisko, zaj. "	42	-	II	15.330	5.968	39	1.986	-	817
Wielom	42	-	II	15.372	4.192	27	2.918	4	-
3. Miodwiński, zaj. "	16	-	III	b r a k d a n y c h					
Nowe Brzesko	16	-	III	"					
4. internat MODK UM Kr.	40	-	II	2.235	2.235	100	612	4	51
Kraków	40	-	II	2.246	2.246	100	320	33	151

V. POKOJE GOŚCINNE /prywatne/

1989 r.	115	93	-	125.340	37.850	30	20.924	520	531
1988 r.	634	129	-	206.853	85.286	41	24.089	681	514
% wzrost/spadek	-35	-24	-	-39	-56	-11	-13	-24	+3
								-12	
1. Kraków-Śródmieście	11	-	I-III	3.029	2.445	31	652	107	78
Wawel-Tourist	17	-	"	5.569	3.933	72	1.047	81	156
2. Kraków-N. Huta	18	-	"	4.925	3.782	77	870	91	103
W-1	10	-	"	2.390	1.576	66	525	40	43
3. Kraków-Krowodrza	25	-	"	5.858	3.795	65	1.136	81	117
W-1	25	-	"	8.067	5.386	67	1.075	72	57
4. Kraków-Podgórze	30	-	"	10.328	4.032	40	1.212	76	98
W-1	37	-	"	11.409	4.079	39	1.217	103	103
5. Wojsko	197	8	"	69.344	12.000	17	7.312	-	-
W-1	394	8	"	112.500	57.106	40	10.780	31	2
6. Ojciec, I.L.K.	116	90	"	26.094	8.028	30	6.015	-	-
	133	121	"	31.911	10.365	32	6.950	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Krystyna, zajazd, Babilo /K. Reicher/	18 18	- -	I I	4.662 4.932	3.327 2.493	30 51	3.727 2.493	165 354	130 153

VI. DOMKI TURYSTYCZNE

1989 r.	369	369	-	56.009	33.297	59	9.756	137	1.322
1988 r.	357	357	-	47.826	25.027	52	9.605	167	535
% wzrostu/spadku	+3	+3	-	+17	+33	+7	+2	-18	+147
								+108	
1. Krakowianka, OSiR Kraków	54 54	54 54	II II	8.262 8.262	7.035 6.711	25 31	2.705 2.415	86 72	638 408
2. Zarabie, Wawel-Tour. Myslenice	95 95	95 95	I I	13.760 15.960	11.388 10.272	83 64	2.528 3.821	51 95	399 127
3. Nad Jazem, OSiR Myslenice	64 64	64 64	III III	12.103 10.752	6.553 4.530	54 40	1.981 1.049	-	190
4. Ośrodek tur., OSiR Mierolomice	84 84	84 84	III III	12.852 12.852	3.975 3.514	31 27	2.192 2.321	-	84
5. Zacisze, OSiR Dobczyce	72 60	72 60	III -	9.032 n i	4.346 e	48 f	350 u	-	11 n o w a ł

VII. CAMPINGI

1989 r.	1.180	1.180	-	127.480	40.114	31	17.733	4.708	5.404
1988 r.	1.180	1.180	-	144.730	47.603	33	19.555	3.775	7.121
% wzrost/spadek	0	0	-	-12	-16	-2	-9	+25	-24
								-7	
1. Krak, Wawel-Tour. Kraków	500 500	500 500	I I	76.500 76.500	20.765 24.504	27 32	9.114 9.701	3.266 2.492	2.556 3.457
2. Kinga, " Wieliczka	120 120	120 120	I I	n i 13.400	e 1.605	c 9	z y 1.163	n 216	n y 488
3. Na Zarabiu " Myslenice	150 150	150 150	II II	22.950 25.200	6.245 8.251	27 33	2.326 1.942	170 128	83 195
4. Krakowianka, OSiR Kraków	310 310	310 310	II II	16.830 16.830	7.576 6.207	45 37	3.529 3.231	483 309	1.568 1.672
5. Ogrodowy, A. Unger Kraków	100 100	100 100	II II	11.200 7.800	5.523 7.036	49 90	2.764 3.513	789 630	1.197 1.309

VIII. POLA BIWAKOWE

1989 r.	1.070	1.070	-	99.600	33.530	34	9.173	128	197
1988 r.	970	970	-	94.360	32.600	35	5.789	4	161
% wzrost/spadek	+10	+10	-	+6	+3	-1	+58	+3.100	+22
								+97	
Nad Jazem, OSiR Myslenice	200 200	200 200	- -	33.600 40.360	7.862 3.338	23 21	1.669 2.927	6 4	9 29

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
• Poliszko, CSIR Poliszko	260 260	260 260	- -	14.260 n i e f u n l e j o n o w a?	1.666 -	12 -	354 -	- -	17 -
• Przechrabie, AP Kr. Przechrabie	200 200	200 200	- -	30.600 20.600	16.571 11.965	54 39	4.681 1.920	- -	16 43
• Zarabie, " Jasin	100 100	100 100	- -	12.200 20.700	7.232 10.697	59 53	1.991 1.736	- -	10 89
• Pole biw., Urz. Gm. Tokarnia	30 30	30 30	- -	2.740 2.740	1.680 1.600	61 58	112 106	- -	- -
• Pole biw., M. Kraput Kraput	100 n	100 i	- e	6.200 d	519 z	8 i	365 a	122 e	145 z o
• Pole biw., UG+ajent Głów	180 180	180 180	- -	b r a k d a n y c h "	- "	- "	- "	- "	- "

IX. S C H R O N I S K A M Ł O D Z I E Ż O W E

1989 r.	1.564	1.043	-	240.483	165.162	69	78.248	2.028	2.228
1988 r.	1.583	1.000	-	234.975	155.737	66	74.800	1.465	1.567
% wzrost/spadek	-1	+4	-	+2	+6	+3	+5	+38	+42
								+40	
1. Oleandry, PTSM Kraput	350 347	- -	I I	127.400 126.655	100.502 94.097	79 74	42.964 38.220	1.607 1.280	1.995 1.349
2. Kościuszki " Kraput	110 110	- -	II II	39.380 36.190	30.526 25.437	73 70	14.151 11.932	106 174	175 198
3. Łazy, " g. Jędrzanowice	61 61	- -	I I	18.214 18.178	9.214 8.067	51 44	4.507 4.133	31 -	4 -
4. Ojców, " g. Skala	n 65	i -	e II	c n i e	z c z y n n e	y n n e	n - remont	n -	e -
5. Złotej Kiełni, " Kraput	180 180	180 180	II II	9.720 9.540	7.254 6.823	75 72	3.340 3.227	- -	12 13
6. Zawadka, " g. Tokarnia	24 25	24 25	III III	1.344 1.475	422 547	31 27	211 321	- -	- -
7. Wola Batorska " g. Niepołomice	25 25	25 25	III III	1.550 1.375	302 800	19 58	302 800	- -	- -
8. Wiśniowa, " g. Wiśniowa	24 24	24 24	III III	1.488 1.488	868 998	58 67	846 901	- -	- -
9. Penczynek, " g. Krzeszowice	50 50	50 50	III III	2.600 3.050	1.073 1.258	41 41	524 566	- -	- -
10. Swiniary, " g. Drwinia	25 25	25 25	III III	325 575	265 338	82 59	265 338	- -	- -
11. Skala, " g. Skala	n 50	i 50	e III	c 2.950	z 1.606	y 54	n 1.341	n 2	e -
12. Świerka, " g. Świerka	50 44	50 44	II II	2.800 2.552	994 1.664	36 65	497 832	- -	- -
13. Kąkolice, " g. Łoniusza	26 26	26 26	III III	1.306 1.322	328 516	25 48	164 270	- -	- -
14. Pierzchów, " g. Głów	24 25	24 25	III III	1.104 1.150	318 310	29 27	318 310	- -	- -

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Peim, PTSM	22	22	III	1.364	626	46	326	-	-
g. Peim	25	25	III	1.225	616	50	309	-	-
6. Niepołomice, PTSM	54	54	III	3.348	795	24	420	-	-
g. Niepołomice	54	54	III	3.024	947	31	552	-	-
7. Niedźwiedź, "	44	44	III	2.244	755	34	464	-	-
g. Słomniki	44	44	III	2.244	1.279	57	667	-	-
8. Myślenice, "	88	88	III	4.752	2.017	42	1.782	-	-
g. Myślenice	90	90	III	4.950	2.824	57	1.841	-	-
9. Kobielnik, "	25	25	III	1.250	798	64	798	-	-
g. Wiśniowa	25	25	III	1.250	871	70	871	-	-
20. Książ, "	50	50	III	2.450	778	32	537	-	-
g. Książ	50	50	III	2.600	1.087	42	634	-	-
21. Harbutowice, "	22	22	III	1.254	1.034	82	1.034	-	-
g. Sułkowice	30	30	III	1.680	840	50	840	-	-
22. Dziekonowice, "	25	25	III	1.550	360	23	360	-	-
g. Dobczyce	25	25	III	1.550	310	20	310	-	-
23. Bibica, "	54	54	III	2.754	1.267	46	642	-	3
g. Bibica	54	54	III	2.754	1.316	48	666	-	-
24. Wieliczka, "	47	47	III	2.538	1.011	40	509	-	-
g. Wieliczka	50	50	III	2.400	1.377	57	691	-	-
25. Stróża, "	50	50	III	2.250	785	35	382	-	-
g. Peim	25	25	III	1.550	529	34	287	-	-
26. Modlnica, "	44	44	III	2.728	1.054	39	1.054	-	-
g. Wielka Wieś	n	i	e	d	z	i	z	o	-
27. Wola Kalinowska, "	60	60	III	3.060	1.467	48	797	-	2
g. Sułoszowa	n	i	e	d	z	i	a	z	o
28. Stawowa 179, "	30	30	III	1.710	348	20	254	4	39
Kraków	n	i	e	d	i	a	z	o	-
29. Biały Kościół, "	n	i	e	c	z	y	n	n	e
g. Wielka Wieś	54	54	III	3.348	1.291	39	1.291	-	-

K. I N N E O B I E K T Y

1989 r.	674	512	-	24.708	18.795	76	5.216	1.047	3.090
1988 r.	726	600	-	63.969	33.146	52	11.042	811	3.751
Δ wzrost/spadek	-7	-15	-	-61	-43	+24	-53	+29	-18
								-9	
1. Hotele sezon. Almaty	312	312	x	13.728	10.095	74	3.534	777	2.448
/LIS/, Kraków	500	500	x	29.500	19.495	66	5.402	628	2.047
2. Hotele sez. AZS-AWF	200	200	x	10.930	8.700	79	1.632	270	642
/LIS/, Kraków	100	100	x	6.038	1.928	32	1.090	169	631
3. Dom Nocleg., Logostour	66	-	-	n i e c z y n n y	-	r e m o n t	-	-	-
Kraków, Bruckiego	66	-	-	17.158	11.229	66	4.527	14	208
4. Pawilon nocl., KS Goś-	30	-	III	n i e c z y n n y	-	r e m o n t	-	-	-
cinia, Sułkowice	30	-	III	10.950	394	4	33	-	15
5. Dom nocl., NMF	30	-	-	b r a k	d a n y c h	-	-	-	-
Dobczyce	30	-	-	"	"	"	"	"	"
6. Dom nocl., H. Kozłowski	36	-	-	"	"	"	"	"	"
Kraków	b y ł	w	g	r	u	p	i	e	III. Domy wycieczkowe

B. B A Z A Z A M K N I Ę T A

Rodzaj, nazwa i gospodar obiektu	Ilość miejsc		La- te- cie- lo	Ilość os/noc- legów		Wy- ko- rz.	Ilość korzystających z noclegów		
	Ogółem	w tym: sezon- nowe		Nomi- nalna	Udzie- łowa		Ogółem	w tym :	
								z IK	z KDL
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

I. O Ś R O D N I W C Z A S O W E

1989 r.	653	458	-	60.180	48.207	80	9.939	300	336
1988 r.	635	454	-	76.936	64.219	83	1.204	-	460
z wzrost/spadek	-5	+4	-	-22	-25	-3	-5	-	-27
								+38	
1. Myślenice, PZK Habel Kraków	36 35	36 -	- -	1.134 4.332	1.134 2.200	100 53	96 314	- -	- -
2. Myślenice, PK Straży Poż. Kraków	35 39	35 39	- -	3.430 3.322	2.296 4.186	67 110	137 159	- -	- -
3. Myślenice, Sp."Przyszłość" w.Grn.	30 30	30 30	- -	840 840	n i e z z y n n y - b r o k c h e t n y c h 496	53 37	- 37	- -	- -
4. Myślenice, Sp.Inw."Hajnal" Kraków	28 28	28 28	- -	3.136 3.556	2.142 2.166	68 61	153 169	- -	- -
5. Myślenice, KTH Kruszywa Kraków	- 22	- 22	- -	z l i k w i d o w a n y b r a k d a n y c h					
6. Gdów, PRTV Kraków	18 18	18 18	- -	1.926 2.196	1.704 1.636	82 77	112 110	- -	- -
7. Gdów, Mostostal Kraków	12 10	12 10	- -	1.224 1.370	1.167 1.254	95 92	105 114	- -	- -
8. Stróża, gm. Peim Elektrociepłownia Kraków	46 46	30 30	- -	3.115 3.167	3.104 3.153	99 99	177 167	- -	64 76
9. Stróża, gm. Peim Prz.Geol. Kielce	126 126	126 126	- -	3.523 b r a k	700 d a n y c h	20	50	-	50
10. Skomielna Cz., g. Tokarnia Mostostal Kraków	28 24	28 24	- -	5.992 3.312	4.577 2.901	76 82	283 177	- -	- -
11. Skomielna Cz., g. Tokarnia PZSB Prac.Gdów, i Wych. Kraków	33 33	- -	- -	9.570 9.570	9.570 9.570	100 100	726 726	- -	- -
12. Osieczany, g. Myślenice PZK Kraków	96 96	- -	- -	24.066 22.226	19.583 17.645	81 79	1.955 1.262	300 -	222 250
13. Przemodnia, g. Myślenice HIS HIS Warszawa	140 140	90 90	- -	a i e c z y n n y 20.470	- r e m o n t 16.802	52	724	-	134
14. Peim, Elektromontaż Kraków	25 25	25 25	- -	2.225 2.075	2.225 2.075	100 100	195 225	- -	- -
15. Dobczyce, PZK Instal Kraków	- 12	- 12	- b	z l i k w i d o w a n y b r a k d a n y c h					

II. OŚRODKI I CZASOWOSZKOLENIOWE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1989 r.	425	76	-	92.917	42.490	46	9.787	298	867	
1988 r.	393	40	-	86.916	57.476	66	8.498	225	1.125	
% wzrost/spadek	+8	+90	-	+7	-26	-20	+15	+32	-23	-14
1. Foręba, g. Myślenice PTR Inżyn. Kraków	144 144	40 40	-	20.072 27.348	4.741 17.546	24 65	573 1.167	-	-	292
2. Myślenice, g. Cielkowice Szkoła Pol. Wzrost	85 85	-	-	24.055 23.480	17.842 20.701	74 83	3.251 2.480	-	47	596 75
3. Farniowice, g. Zabierzów Ośr. Post. Roln. Kraków	92 110	-	-	25.484 27.280	13.237 15.318	52 53	3.334 3.578	178 163	271 208	
4. Regulice, g. Alwernia Zakł. Mat. Ogn. Chrozanów	36 36	36	-	5.503 5.503	1.413 1.047	26 19	1.413 1.047	-	-	550
5. Przebunia, gm. Peim Młodzieżnictwo Myślenice	18 18	-	-	3.793 3.420	1.312 2.261	35 66	67 126	-	15	-
6. Podolany, gm. Odów Politechnika Kraków	50 n i e	-	-	14.000 b y	3.945 ? w	28	1.149	120	-	e w i d e n c j i

III. D O M Y P R A C Y T W Ó R C Z E J

1989 r.	72	72	-	3.024	2.268	75	162	-	16	
1988 r.	72	72	-	4.032	3.165	78	195	-	12	
% wzrost/spadek	0	0	-	-25	-28	-3	-17	-	+33	+33
1. Zakliczyn, g. Siepraw Inst. Ośr. Skraw. Kraków	72 72	72 72	-	3.024 4.032	2.268 3.165	75 78	162 195	-	-	16 12

IV. I N N E O B I E K T Y

1989 r.	1.002	690	-	106.326	79.873	75	18.445	744	-1.720	
1988 r.	1.302	893	-	159.598	76.511	48	18.716	2.239	893	
% wzrost/spadek	-23	-23	-	-33	+4	+27	-1	-67	+95	-21
1. Internat, Zesp. Szk. Zaw. Kraków, ul. Puszkina	250 250	250 250	-	10.500 10.500	9.688 8.922	92 85	692 570	-	-	93
2. Hotel Nauczycielski WSP Kraków, ul. Koniewa	296 296	-	-	68.979 103.000	51.969 47.702	75 46	15.606 15.780	680 2.137	1.455 713	
3. Internat Ośr. Post. Roln. Kraków, ul. Meisela	28 25	-	-	6.259 2.036	2.442 3.036	39 100	765 263	64	112	-
4. Internat Zesp. Szk. Chem. Kraków, ul. Ulanów	n i e c z y n n y d l a t u r y s t y k i 203 203 b r a k d a n y c h									
5. Internat Szk. Techn. Ekon. Myślenice	160 160	160 160	-	3.640 9.140	7.324 8.717	85 92	539 587	-	-	60 87

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Internat Szk. Mechanicznych Włocławek	120 120	120 120	- -	2.600 3.600	2.184 2.184	61 61	156 156	- -	- -
7. Internat Szk. Budowlanych Poznań	60 60	60 60	- -	2.520 2.520	2.324 2.100	92 83	274 210	- -	- -
8. Ośrodek tur. WK Strodzy Poł. Kr. Włocławek	20 20	- -	- -	1.700 1.120	731 1.428	43 127	56 51	- -	- -
9. Ośr. tur. PZS Prodimex Kr. Pola	24 24	- -	- -	4.128 3.036	3.211 3.036	72 100	362 268	- -	- -
10. Ośrodek tur. OTS Wisła Włocławek	44 44	- -	- -	b r a k d a n y c h "					
11. Szk. Podst. nr 3 Wieliczka	nieczynna dla turystyki 100 100 - b r a k d a n y c h								

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

100-1131